Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ РЕСПУБЛИКАНСКА КОМИТЕДЭЙ, БУРЯАДАЙ ССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...эмнай 1921 оной ...ин 21-һээ гараһа. | № 251 (18574) | 1990 оной ноябриин 1, четверг | Сэн 3 мүн.

...ФСР-эй КОМПАРТИИН ЦК-гай ПОЛИТБЮРОДО

...Р-эй Компартиин ЦК-гай Политбюро... ...заседани октябриин 29-дэ бо-...

...Р-эй Компартиин ЦК-гай болон ЦКК-...ын пленум ноябриин 15-да зарлаха ...ри баталан абтаа. Эмхидхэн байгуу-...дын даалгабариин ёһоор, пленум ...й Компартиин ажал ябуулгын гол ...үдые батадхаха ёһотой. Тус докумен-...ект хэблэлдэ толилогдоод, партиина ...инуудта зүбшэн хэлсэгдэжэ байн-... зүбшэн хэлсэлгын дүнгүүдые хараада ...республика соохи политическэ байдал-...бөөтойгоор зорилгонуудые тодорхойл-...ою. Тус асуудалаар элидхэл хэхыень ...олозковто даалгагдаа.

...м дээрэ партиина хүдэлмэриин шэг-...ээр ЦК-гай гэшүүдэй дундаһаа саг ...и комиссинуудые бүридхэхэ ёһотой, ...шэлэн штадай-байгууламжын асуу-...ые хаража үзэхөөр хараалагдана. ...ина эхин организацинуудай секретарь-...РСФСР-эй арадай депутадуудай, зохёохы ажалтай ба научна интеллигенциин, залуушуулай, эхэнэрнүүдэй, Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй партиина хүдэлмэрилэгшэдэй дундаһаа партиина эдэбхитэд олоороо пленумдэ уригдаха юм.

Республика соо тохёолдоһон социально-политическэ байдалые хараада абан, Политбюрогой заседани дээрэ мүнөө жэлэй дүүрэтэр хаража үзэгдэхэ ёһотой бүлэг асуудалнууд тодорхойлогдобо. Тобшолон хэлэбэл, Россин Федерациин 1991 оной арадай ажахын хүгжэлтын асуудалнуудые, үзэгдэжэ боломоор социально-политическэ хойшолонгуудые зүбшэн хэлсэхэ, республикада олон партинуудай оршон байлгын эрхэ байдалда Компартиин ажал ябуулгын онсо шэнжые тодорхойлхо гэжэ хараалагдана.

Гадна РСФСР-эй Компартиин 1991 оной бюджедые бүридхэхэ асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэхэ.

РСФСР-эй Компартиин ЦК-гай эрхэ мэдэлдэ хабаатай кадрова асуудалнуудые хаража үзэхэ гүрим ЦК-гай Политбюро тодорхойлоо.

...Р-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ

...ас Ажалай Геройн ...рэ олголгоор арадай ...Д. Н. Кугультиновые ...гаар октябриин 30-да ...Верховно Соведэй ...эхилһэн байгаа.

...эрхэ байдалда хү-...оронойарадай ажа-...бэлэн байһан тухай» ...лэгдэһэн документын ...й арадай депутадуу-...дүүдэй хүдэлмэриин, ...ба өөһэдыгөө ...гын асуудалнуудаар ...й түрүүлэгшэ Н. Д. ...роо танилсуулаа һэн.

...й ажахын һалбари-...рэр байрануудые, со-...ажаһуудалай хэрэг-...объектнүүдые үбэлдэ ...хүдэлмэри хангалтатай ...ролгдохо аргагүй гэжэ ... соо тэмдэглэгдэнэ. ...элшэ хүсөөр ба ду-...хангаха асуудалнуу-...циальна һалбариин ба ...ально-ажаһуудалай сек-...объектнүүд тухай, малай ...үүдые тэжээлээр, ...р ба элшэ хүсөөр хан-...й асуудалнуудые ха-...ыень СССР-эй Вер-...Совет республиканuудай ...засагай ба хүтэлбэ-...рдын зургаануудта, ню-...оведүүдтэ дурадхаба. ...а, Казахстанда, Тад-...нда ба гэхэ усалай ... бусад регионуудта ...ын барилгануудые жэ-...дүүрэтэр ашаглалгада ...шухала гэжэ заагдаа. ...аранuудта арадай ажахын жэгдэ һайн хүдэлмэри хангахын тула бодото хэмжээнүүдые бэелүүлхэ талаар Указуудые гаргахыень СССР-эй Президентдэ дурадхаха. Заһабаринуудые зүбшэн хэлсэһэнэй һүүлдэ тогтоол олонхи дууһаар баталагдаа һэн.

Удаань депутадууд зүблэхэ зүйлэй түрүүшын асуудалые — профсоюзууд, тэдэнэй эрхэнүүд ба ажал ябуулгыень лаб хангалга тухай СССР-эй Хуулиин проектые депутадууд зүбшэн хэлсэжэ эхилээ. Ажалай, үнэ-сэнгүүдэй ба социальна политикын асуудалнуудаар Союзай Соведэй комиссиин зүгһөө тэрэнэй түрүүлэгшэ Н. Н. Гриценко үгэ хэлэбэ. Орон соохи байдалые тогтоонижоруулгада ба дэлгүүрэй экономикодо шэлжэн оролгодо шэглүүлэгдэһэн Хуулиин документнүүдэй тоодо энэ документ оролсоно гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Депутадуудай, дулдыданги бэшэ профсоюзуудай, ВЦСПС-эй ба хүтэлбэриин зургаануудай хоорондо арсалдаануудай гараһан зарим асуудалнууд тухай Н. Н. Гриценко хэлэжэ үгөө.

Ажалай нэгэдэмэл конфедерациин түрүүлэгшэ В. П. Щербаков болон Госкомтрудай түрүүлэгшэ В. И. Щербаков гэгшэдэй мэдээсэлнүүдые депутадууд баһал шагнаба. Хуулиин проект тушаа олон хүнүүд үгэ хэлээ.

Сесси дээрэ хэлэгдэһэн дурадхалнууд болон ажаглалтануудые хараада абан, профсоюзууд, тэдэнэй эрхэнүүд ба ажал ябуулгыень лаб хангалга тухай Хуулиин проектые бэлэн болгожо, декабрьда сессиин үзэмжэдэ табиха асуудал депутадууд зүбшэжэ, тогтоол батлан абаба.

Зүблэхэ зүйлэй хоёрдохи асуудалаар — СССР-тэ инвестиционно ажал ябуулга тухай Хуулиин үндэһэ һууриин проект тухай элидхэл СССР-эй Гүрэнэй барилгын комитедэй түрүүлэгшэ В. М. Серов хэһэн байгаа. Дэлгүүртэ шэлжэн оролгын эрхэ байдалда инвестиционно ашаг үрэтэй ажал ябуулга хангаха Хуулиин найдамтай үндэһэ һуури байгуулха хэрэгтэй гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Инвестиционно ажал ябуулгатай холбоотой асуудалнуудые саашадаа хэрэгсээнгүй байжа болохогүй, юуб гэбэл, һүүлэй үедэ баталан абтаһан олонхи экономическа программануудые амжалтатайгаар бэелүүлгэ тэрэнһээ сэхэ дулдыдаха.

Союзай Соведэй түрүүлэгшэ И. Д. Лаптевай дурадхалаар амгалан тайбан сагта совет солдадуудай ами наһаяа алдаһан тухай хэрэгүүдые хаража үзэхэ парламентска дулдыданги бэшэ комисси байгуулха шиидхэбэри СССР-эй Верховно Совет баталан абаба. СССР-эй Президентскэ соведэй гэшүүн В. А. Ярин парламентска комиссиин түрүүлэгшээр һунгагдаа.

(ТАСС).

...ОССИН ПАРЛАМЕНТЫН СЕССИ

...ВА. (ТАСС). РСФСР-эй ...дэй байшанда Россин ...Соведэй сесси хү-...үргэлжэлүүлһээр. ...ын Верховно Сове-...түрүүлэгшын орлогшо ...орячевай түрүүлэлгэ доро үнгэрһэн Республикын Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй хамтын заседани дээрэ депутадууд хуулиин зарим проектнүүдые зүбшэн хэлсэжэ эхилээ. РСФСР-эй арадай депутадуудай нютагай Соведэй арадай депутадай статус ба 1991 ондо республикын бюджедүүдые бүридхэхэ юрэнхы дүримүүд тухай хуулиин проектнүүд тэдэнэй дунда бии.

...ОСКВАГАА БУСАА

...эй Президент М. С. ...ь Парижһаа Москвагаа ...ерээ. Испаниин Король ...олос I гэгшын уряалаар ... хэрэгээр Испани, ...Францийн Президен-...уряалаар албанай хэрэ-...эшэ ошоһон байгаа.

...Р-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. И. Рыжков, СССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ А. И. Лукьянов, СССР-эй Президентскэ Соведэй гэшүүд В. В. Бакатин, В. И. Болдин, В. А. Крючков, Ю. Д. Маслюков, В. А. Медведев, Ю. А. Осипьян, Г. И. Ревенко, С. С. Шаталин, Д. Т. Язов, А. Н. Яковлев, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин орлогшо В. А. Ивашко, бусад тусхай тушаалтад аэропорт дээрэ М. С. Горбачевые угтаа һэн.

Испаниһаа СССР-тэ байдаг саг зуурын этигэмжэтэ түлөөлэгшэ Э. Панэс, Франциһаа СССР-тэ байдаг саг зуурын этигэмжэтэ түлөөлэгшэ М. Песик угтагшадай дунда байба.

(ТАСС).

ҮНЭТЭЙШЬЕ ҺААНЬ, ТУНХАРЯАГҮЙ

...рһэн долоон хоногой ...н үдэр Улаан-Үдын ...үүдэй түмэр хэрэгсэл-...соёлой болон спортын ...кс соо «Бурятглавснаб» ...ени хубсаһа хунарай, ...ланай болон гэрэй хэ-...нүүдэй аукцион үнгэргэ-...

...ө манай экономикодо ...ood байһан хүшэр хүн-...на магазинуудай тагууд ...юумэн тон хомор бо-...гэжэ хүн бүхэн мэдэр-...айгаа ёһотой. Тиимэһээ ...до хүн зоной олоороо ...ниинь гайхалгүй. Зо-...жэдэ мотоцикл, вело-...түмэр гараж, модон шэ-...оркын, сагаан үнэгэнэй, ...хүзүүтын арһаар оёг-...заха, малгай, хандагайн ...оёдоһон дулаан гу-...эхилээд, үһа шэрэдэг ...тэргэ, хирпиисэ болон ...ые юумэ олоор табиг-...й байгаа һэн. Аукциондо ...даһан олонхи юумэ өө-...эхин үнэ сэнһээ хоёр-...дахин шахуу үнэтэйгөөр ...гдаа гэжэ хэлэлтэй. Жэ-..., бүдүүн хүзүүтын ар-...оёдоһон малгайн эхин ...150 түхэриггэ һаа, сэн-...нэмэһээр 460 түхэ-...болоо һэн. Удаадахи иимэ малгайнь 550 түхэригөөр худалдагдаһан байна. Норкын арһаар оёдоһон малгайнуудай эхин сэнгынь 450 түхэриг мүнгэтэ байһанаа 850, 900, 960 түхэригөөр худалдагдаа. Эндэ табигдаһан «Минск» мотоцикл 640 түхэригөөр худалдагдаба. Харин эхин сэнгынь 550 түхэригтэ байһан юм. Аукциондо табигдаһан велосипед, зайн галай хүсөөр хүдэлгэгдэдэг плиткэнүүд болон бэшэшье зүйлнүүд өөрынгөө сэнһээ мүн лэ холо үнэтэйгээр худалдагдаа.

Энээниие хаража байхада, хүн зондо яһала мүнгэн бии, зүгөөр худалдажа абаха юумэн тон хомор болонхой гэжэ мэдэгдэхээр лэ байна. Ороной дэлгүүрэй харилсаанай экономикодо ороходо, түрүүшын шатада бүхы юумэн үнэтэй болохоор хараалагдана. Ерээдүйн мэдэгдээгүй хубилалтануудхүн зониие ехэ айлгана бшуу. Тиимэһээ зоной ехээр юумэ худалдажа абаха гэжэ оролдоһониинь ойлгосотой.

— Энэ малгай аша басагандаа бэлэг абабаб. Магазинһаа худалдажа абаха гэхэдэ, тэндэмнай хүндэ хэрэгтэй юумэн огто байхагүй. Хубсаһанай дэлгүүр дээрэ байгаа юм аабза. Үнэ сэнгынь тэндэ баһал дээгүүр. Зүгөөр тэндэһээ юумэ абахаяа жэрхэдэг хүм. Тиимэһээ би энэ аукциондо ерээб. Эндэ ямаршье һаа, шэнэ юумэн худалдагдана ха юм, — гэжэ нэгэ наһажаал эхэнэр хөөрэхэ юм.

— Аукцион гээшэмнай манай эндэ худалдаа наймаанай шэнэ онол арга гэхэдэ, алдуу болохогүй гэжэ һананаб. Юумэнэй хомор сагта хүн зоной эрилтэнүүдые иимэ аргаар хангаха баатай болонобди. Жэлэй дүүрэтэр иимэ хэмжээ ябуулгануудые үшөөшье үнгэргэхөөр хараалнабди. Яһала дүй дүршэлтэй боложо байнабди, зон дуратайгаар ерэнэ, — гэжэ «Бурятглавснабай» ой модоной зүйлнүүдэй таһагай начальник Е. Г. Басюк һанамжаараа хубаалдана.

Евгения Гавриловна аукционой хүтэлбэрилэгшэ байгаа. Эмхидхэлэй хүдэлмэриие тэрэ һайнаар, шадамар бэрхээр, эмхи гүримтэйгээр үнгэргөө гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Юрэнхыдөө, аукцион эмхидхэгшэд бултадаа бэлэдхэлэй ехэ хүдэлмэри ябуулаа, яһала оролдолго, үүсхэл гаргаа гэжэ хэлэлтэй.

Б. БОДИЕВ,
манай корр.

Эрдэмэй болон соёлой ажал ябуулагшад! Зохёохы ажалаараа ороной дэбжэлтэ хүгжэлтэдэ туһа хүргэгты, һайн һайхан, энэрхы сэдьхэлэй нангин заншалнуудые батадхагты! Соёлой хүгжэлтэдэ булюу ехэ анхарал оролдолго хандуулагты!

(КПСС-эй ЦК-гай ПОЛИТБЮРОГОЙ УРЯАНУУДҺАА).

ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭНҮҮД, ГҮРЭНЭЙ ШАНГУУД, ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТАНУУД

Буряадай ССР-эй Верховно Советдэ соёлой болон искусствын бүлэг ажал ябуулагшадта гүрэн түрын үндэр шагналнууд барюулагдаһан байна.

Республикын Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ С. Н. Булдаев суглараг шадта хандахадаа, иигэжэ хэлэбэ:

— Хүндэтэ нүхэд, мүнөөдэр бидэ баяр ёһололой оршон байдалда суглараабди. Манай республикын соёлой болон искусствын бүлэг ажал ябуулагшад оронойнгоо үндэр шагналнуудта хүртэһэн байна. Оперо болон баледэй театрай дуушан Дугаржаб Цыренович Дашиев Арадуудай Хани барисаанай орденоор шагнагдаа. Уран бэлигэйнгээ охин соо ябаһан дуушандаа саашадаа үшөө ехэ амжалтануудые хүсэнэб.

Театрай ахамад хормейстер Борис Анатольевич Ким арбан табан жэлэй туршада амжалта түгэс хүдэлжэ байнхай.

Театрай бүлэг зондо Россин Федерациин габьяата артистын, габьяата ажал ябуулагшын нэрэ зэргэнүүд олгогдобо.

Эдэ үдэрнүүдтэ Буряадай хүгжэм зохёогшодой холбооной байгуулагдаһаар табин жэлэй ой тэмдэглэгдэбэ. Энэ ушартай дашарамдуулан, мүн үндэр шагналнуудта хүртэһэндэнь композитор Юрий Николаевич Корнаковые халуунаар амаршалнаб. Тэрэнэй «Владыка джунглей» баледыень бултa һонирхожо хараа һэмди. Композитортай сугтаа үндэр шанда хүртэһэн Екатерина Балдановна Самбуева, Виктор Алексеевич Ганженко, Олег Владиславович Игнатьев, Михаил Лазаревич Балдаев гэгшэдые мүн амаршалнаб.

Буряадай ССР-эй Гүрэнэй шанда уран зохёолшо Ольга Васильевна Серова, уран зурааша Солбон Раднаевич Ринчинов, артист Михаил Гомбоевич Елбонов хүртэбэ. Эдэ нүхэдэй зохёохы ажал үндэрөөр сэгнэгдэбэ.

Үндэр шагналнуудта хүртэһэн бүхы нүхэдөө халуунаар амаршалаад, саашанхи зохёохы ажалдань үшөө ехэ амжалтануудые хүсэнэб.

СССР-эй Президентын Указые республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо Г. Н. Манжуев уншажа, Буряадай ССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ С. Н. Булдаев СССР-эй арадай артист Д. Ц. Дашиевта Арадуудай Хани барисаанай орден барюулба.

Удаань «РСФСР-эй габьяата артист» гэһэн нэрэ зэргын олгогдоһон ушараар оперо болон баледэй театрай артистнар Б. Д. Бороев, В. Д. Бальжинимаев, О. Д. Аюрова, Т. И. Дудеева, А. Н. Тин гэгшэдтэ энгэрэй тэмдэгүүд болон грамотанууд барюулагдаһан байна. «РСФСР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша» гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэһэн театрай ахамад хормейстер Б. А. Кимдэ мүн энгэрэй тэмдэг болон грамота барюулагдаа.

Буряадай ССР-эй Гүрэнэй шангуудые олгохо талаар комитедэй түрүүлэгшэ Д. З. Жалсараев шэнэ лауреадуудые нэрлэбэ. Энэ хүндэтэ нэрэ зэргэдэ уран зохёолшо О. В. Серова («Не гаси улыбку» номой түлөө), РСФСР-эй габьяата уран зурааша С. Р. Ринчинов («Жэргэмэл», «Түрэл гуламта» зурагуудай түлөө), республикын арадай артист М. Г. Елбонов (Будамшуугай ба Хлестаковой рольнуудта наадаһанай түлөө) хүртөө. Гадна «Владыка джунглей» гэжэ балет табиһанай түлөө композитор Ю. Н. Корнаков, балетмейстер, Буряадай ССР-эй арадай артист О. В. Игнатьев, республикын арадай артист, дирижер М. Л. Балдаев, баледэй солистнууд, РСФСР-эй арадай артистнууд Е. Б. Самбуева, В. А. Ганженко гэгшэдтэ Буряадай ССР-эй Гүрэнэй шан барюулагдаба. Композитор Ю. Н. Корнаковто Буряадай ССР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагшын нэрэ зэргэ олгоһон тухай грамота барюулагдаа.

Буряадай республикын соёлой министерствын Хүндэлэлэй грамотаар филармониин дуушад С. Б. Данзанова, Н. Л. Ринчинова, А. Б. Данзанов гэгшэд шагнагдаба. Грамотануудые республикын соёлой министр Н. Ю. Мадуев барюулһан байна.

Шагнагдаһан зоной зүгһөө СССР-эй арадай артист Д. Ц. Дашиев, композитор Ю. Н. Корнаков гэгшэд үгэ хэлэхэдээ, баяр баясхалангаа элирхэйлээд, саашадаа улам эршэмтэйгээр хүдэлхэ байһан тухайгаа мэдүүлбэ.

Буряадай ССР-эй Верховно Соведэй Түрүүлэгшэ С. Н. Булдаев шагнагдаһан нүхэдые үшөө дахин амаршалаад, шэнэ амжалтануудые хүсөө.

Д. ДАМБАЕВ,
манай корр.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. СССР-эй арадай артист Дугаржаб Дашиевта Арадуудай Хани барисаанай орден барюулһанай һүүлдэ үгэ хэлэжэ байна. 2. (Зүүн талһаа): М. Балдаев, Б. Бороев, С. Ринчинов, Е. Самбуева, Ю. Корнаков, О. Серова; доронь — зүүн гарһаа — Т. Дудеева, О. Игнатьев, М. Елбонов.

С. БАЛДУЕВАЙ,
Б. ГАДЬЯНОВАЙ
фотонууд.

Яруунын совхоздо таряа хуряалга түгэсхэжэ байна. Гансал үһа шабартай газарай ургаса үшөө хуряагдаагүй. Комбайнернууд газарай һайса хүрэхые хүлеэхэ баатай болонхой. Намаг газараар ябаха аргатай хоёр комбайн хүдэлһэн зандаа. Бэшэ комбайнернууд өөһэдынгөө техникэ заһабарилна, үгышье һаа, һүрипэгдэһэн һолоомо хорёолно. Тус ажахы оросоһо суглуулха түсэбөө 100 процент дүүргээ. Һайн хүдэлһэн комбайнернуудай дунда Эрдэни Раднаев, Константин Мурзин гэгшэд онсо шалгараа.

Бальжинима Очирович Ирдынеев совхозой МТМ-дэ техникэ заһабарилна.

С. ДОРЖИЕВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Б. О. Ирдынеев.

„Буряад үнэн“-91

ЗАХИЛАА ШАМДУУЛАЯЛ

Тээмэндэ Шара-Азарга нютаг хүрэжэ, эндэхи Енгорбойн совхозой конторододо ороходомнай, ажахын хүтэлбэрилэгшэд бултадаа тооной сугларанхай, ажал хүдэлмэри, ажабайдал тухайгаа ээлжээтэ суглаагаа үнгэргэжэ байба. Социальна байдалай, ажаһуудалай талаар совхозой ажалшадай, ветерануудай директортэ хандаһан олон гүйлтанууд зүбшэгдэнэ. Суглаанда хабаадалсаха тухайгаа тусхай зүбшөөл гүйһан би нэгэ һамбаандань «Буряад үнэн» газетээ олоор захиха хэрэгтэ ажахын түрүүшүүлдэ, ажалай болон дайнай ветерануудта, хүндэ байдалтай, олон үхибүүтэй бүлэнүүдтэ туһалхада яахаб гэһэн дурадхал оруулаа һэм. Хэрбээ урдандаа совхозой гурбан отделени болохо Енгорбой, Шара-Азарга, Нурта тосхонуудта яһала олон «Буряад үнэн» захигдадаг байһан һаа, октябриин 10-най мэдээгээр ерэхэ жэлдэ оройдоол 5—6 хэһэг газетэ захигдаһан байба бшуу. Мүн Захааминай бусадшье нютагуудта иимэрхүү байдалай үзэгдэхэдэ, урмаа хухархаар һэн. Газетын жэлэй захилай сэнгэй хоёр дахин үнэтэй болоходо, аяар 15 түхэриг 60 мүнгэтэ болоошье һаань, түрэлхи хэлэн дээрээ гарадаг «Буряад үнэн» газетээ саашадаа хэблэгдэхэ гү, али үгы гү гэһэн хүшэр асуудалһаа абархын тула буряад хэлэ, бэшэгээ хүндэлдэг, үнэмшэлдэг, үмэгшөөдэг, нюдэнэй сэсэгы мэтээр гамнадаг буряад зон бултадаа эбтэй эетэйгээр захиха ушартай болоод байна бэшэ гүбди. «Газетын хуби заяан мүнөө таанадһаа, уншагшадһаа, дулдыдаха болобо гээшэ» гэжэ редакциин коллектив хүндэтэ уншагшадтаа хандаһан байна. Хахад шэл хара архиин түлөө 10—20 түхэригөө гамнадаггүй аад, түрэл хэлэнэйнгээ газетые ядахадаа 3 һараар захижа, 3 түхэриг 90 мүнгэ түлэхэһөө нарилжа, шэлээ маажадаг хүнүүд ушарна гэжэ олон хүн дураа тутана гээшэ.

— Түрэл хэлэнэйнгээ газетые тохёолдоһон байдалһаа гаргахын тула, зүб даа, совхозойнгоо мүнгэ зөөреэр нэн түрүүн «Буряад үнэн» газетээ 80—100 хэһэгээр захижа, түрүүшүүлдэ, ветерануудтаа урмашуулга болгон тарааха ёһотойбди,— гэжэ Енгорбойн совхозой директор Александр Жаповай хэлээд, тэрэл суглаан дээрээ захиха хүнүүдэй список табихыень даабари үгэхэдэнь, урматайшье, баясамааршье байгаа бэлэй. Совхозойнгоо дирекциин зүгһөө иимэ сэгнэшэгүй урмашуулгада хүртэһэн хүнүүд бүхэли жэлэй туршада түрэл газетээ һонирхожо уншахал даа. Мүн иимэ аргаар түрэл газетээ олоор захихабди гэжэ Далахайн, Санагын, Сагаан-Моринной болон бусад совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд мэдүүлээд байна. Энээнһээ гадна Захааминай бүхы тооной һургуулинуудай багшанар «Буряад үнэндөө» захил хүүлэхэ талаар һурагшадайнгаа дунда ехэ хүдэлмэри ябуулна.

Дэлгүүрэй экономикын харилсаануудта шэлжэн оролгын үе сагай шэнэ эрилтэнүүдые һайса ойлгоогүй, ухаан бодолдоо мүртэйгөөр ухамайшалаагүй байһан зомнай «Буряад үнэнөө» захиха байһаншье һаа, үшөөл зүрхэсэнгүй байһаар лэ. Тиимэһээ республикынгаа, районуудайнгаа хэблэлнүүдтэ хойто жэлэй захил хэхэ болзорые энэ оной дүүрэтэр үргэлжэлүүлхыень Буряадай «Союзпечатиин» управлениие гүйһан хүнүүд, почтын таһагууд олон. Энэ гүйлтэ хангагдаха бээз.

Гэхэ зуура Захааминай районой «Знамя труда», «Ажалай туг» газетэнүүдтэшье захил хэлгэ тон муу. 600 шахуу хэһэгээр гаража байдаг «Ажалай тугта» оройдоол 150 шахуу захил хэгдээд байна.

Буряад хэлэнэймнай — илангаяа мүнөө, Буряадай ССР болоходо, буряад хэлэнэй гүрэн түрын удхатай болоод байхада, эхэ хэлэн дээрэхи газетэнүүдээ хүгжөөхэ ёһотойбди. Республикын дээдын зургаанууд дубляжуудые мүнөөнэй янзаар байлгаха мүнгэ зөөри хаанаһаашье олохо зэргэтэй гэжэ һанагдана.

М. ГОНЧИКОВ,
манай корр.

Республикын Верховно Соведэй Президиумдэ

Республикын гэр байра барилгада габьяатай байһанайнь түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум 1990 оной октябриин 5-най Указаар «Бурятгражданпроект» институдай хүдэлмэрилэгшэдтэ иимэ хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдые олгоһон байна:

«Буряадай АССР-эй габьяата инженер»

Королев Владимир Федоровичэ — институдай ахамад инженер;

«Буряадай АССР-эй габьяата барилгашан»

Сухов Игорь Петровичто — комплексно проектнэ мастерскойн таһагай начальнигай орлогшо.

* * *

Үйлэдбэриие хүгжөөлгэдэ габьяатай байһанайнь, удаан сагта үрэ ехэтэйгээр хүдэлмэрилһэнэйнь түлөө республикын Верховно Соведэй 1990 оной октябриин 5-най Указаар Улаан-Үдын «Теплоприбор» заводой механическа цехэй мастер **Шуминская** Галина Павловнада **«Буряадай АССР-эй габьяата машина бүтээгшэ»** гэһэн нэрэ зэргэ олгогдобо.

* * *

Республикын элүүрые хамгаалгада аша габьяатай байһанайнь түлөө республикын Верховно Соведэй Президиумэй 1990 оной октябриин 5-най Указаар медицинын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обкомой түрүүлэгшэ **Малаков** Виссарион Матвеевичтэ **«Буряадай АССР-эй габьяата врач»** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдобо.

* * *

Хүдөөгэй ажалшадые соёлой талаар хангалгада габьяатай байһанайнь түлөө республикын Верховно Соведэй 1990 оной октябриин 5-най Указаар арадай депутадуудай Яруунын районно Соведэй уран һайханай бригадын методист **Жигмытова** Буда-Ханда Тарбаевна **«Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ»** гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэбэ.

* * *

Хүн зониие кинооор хангалгада габьяатай байһанайнгаа, олон жэлдэ оролдосотойгоор хүдэлһэнэйнгөө түлөө республикын Верховно Соведэй Президиумэй 1990 оной октябриин 5-най Указаар Ахын районой Сорогой кино-түхеэрэлгын киномеханик **Пронтеев** Владимир Шагжиевичта **«Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ»** гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэбэ.

Үйлэдбэридэ үндэр үрэ дүнгүүдые түйлаһанайнгаа түлөө республикын Верховно Соведэй Президиумэй 1990 оной октябриин 5-най Указаар «Бурятгражданпроект» институдай хүдэлмэрилэгшэд Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнагдаба:

Артемьева Юлия Вениаминовнае — таһагай начальнигай орлогшо;

Грязнова Наталья Ивановнае — проектнүүдэй ахамад инженер;

Остапенко Зоя Николаевнае — бүлэгэй начальник;

Червяков Геннадий Витальевичые — архитектюрнүүдэй бүлэгые даагша:

* * *

Үйлэдбэридэ амжалтануудые түйлаһанайнгаа түлөө республикын Верховно Соведэй Президиумэй 1990 оной октябриин 5-най Указаар Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнагдаба гэбэл:

Баяртуев Валерий Ринчиновичые — Улаан-Үдын «Теплоприбор» заводой ахамад конструкторой бүлэгые даагша;

Усков Юрий Викторовичые — Улаан-Үдын «Теплоприбор» заводой слесарь-хабсаргагша.

ШҮҮМЖЭЛЭЛЫН ҮНДЭҺЭТЭЙ

Районно партийна конференцинүүд

Районой партийна конференциин тоосоото һунгалтын ээлжээтэ XVIII конференци үнэхөөрөө мүнөө үеын шахардуу, хүндэ хүшэр эрхэ байдалда үнгэржэ байна гээд абаһаар ойлгохоор һэн. Тусхайлбал, хубилган шэнэдхэлгын эхинһээ хойшо үнгэрһэн табан жэл соо арад зоной ажаһуудал һайжарнагүй, улам доройтожо, хүнүүд гансашье ерээдүйн бэшэ, харин үглөөдэрэйнгөө байдалда этигэхэеэ болижо захалаа гээшэ.

Бүхыдөө 1154 гэшүүдһээ, гэшүүндэ кандидадһаа бүридэһэн районой партийна организацида тоосоото үе соо яһала хубилалтанууд болоһон байна. Коммунистнууд арадай ажахын һалбари бүхэндэ ажаллахадаа, эрхим ажалай жэшээ харуулдаг байгаа гэжэ элидхэл хэһэн партиин райкомой нэгэдэхи секретарь А. П. Цымбалюк тэмдэглэһэн байна.

Һүүлэй үедэ миин ганса хубилалтанууд болоо гэхын аргагүй. Энэ үе соо госпромхозой, Сотниковой ПМК-гай, Ганзурино станциин, «Забайкалводавтоматика» СМНУ-гай, Ивалгын МПМК-гай эхин партийна организацинууд үгы хэгдээ. Хэрбээ урдандаа жэлдээ дунда зэргээр партиин гэшүүндэ 48 хүнэй абтадаг һаань, мүнөө 12 хүн абтана. Тоосоото үе соо аяар 21 коммунист партиин зэргэһээ гаража ошоо. Илангаяа «Забайкалводавтоматика» СМНУ-һаа аяар 7 коммунист партиин зэргэһээ хахасан ошоо. Ивалгын МПМК-һаа 5 хүн, районой «Коммунизмын туяа» газетын, Сотниковой РПУ-гай, мехлесхозой, Сэлэнгын геолого-бэдэрэлгын экспедициин, Левобережныйн ПМК-гай, Ивалгын территориальна партийна организациһаа хоёр-хоёр хүн партийна биледээ тушаагаа.

Партиин гэшүүнһээ гаража ошохо ябадалай һүүлэй үедэ дэлгэрһэниие шэнжэлхэдэ олон дутагдал элирүүлэгдэһэн байна. Жэшээлбэл, эхин партийна организациин манлайда зоной, илангаяа коммунистнуудай этигэл найдабарие харюулхаар хүнүүд һунгагданагүй.

Тусхайлбал, Заречный МПМК-гай эхин партийна организациин секретарь Г. А. Эрдынеев, Халюутын совхозой В. М. Андреева, Оронгын совхозой А. М. Цыренов гэгшэд тоосоото үе соогоо партийно-политическэ хүдэлмэри һайнаар эмхидхэжэ шадаагүй. Партийна эхин организацинуудай секретарьнууд гансашье зоной дунда бэшэ, мүн коммунистнуудайнгаа дунда хүдэлмэри эмхидхэжэ ябуулдаггүй байба. Энээнһээ болоожо, олон коммунистнууд партиин гэшүүнһээ гаража ошоһон байна ха юм. Гадна анханда яһала олон коммунистнуудтай байһан эхин партийна организацинууд зэргынгээ үсөөрхэдэ, бэеэ дааха эрхэгүй болоожо, һандаран һалана ха юм. Мүн эндэ партиин Ивалгын райкомой харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд, бюрогой, райкомой гэшүүд районно партийна организацинингаа доторой дутагдалнуудые дары элирүүлжэ усадхахаар зорихо хэмжээнүүдые абаагүйнь эндэ элеэр харагдаа. Тусхайлбал, урдынгаа гуримаар, заншалаар өөһэдынгөө хэһэн ажалда өөһэдөө һайн сэгнэлтэ үгэжэ бээз «һамааруулдагнайл» хохидолтой гэжэ эндэ элирээ. Хэрбээ саг соогоо хүн бүхэнтэй, коммунистнуудтайгаа дүтөөр харилсадаг байгаа һаань, партиин зэргэһээ гарагшадай тоо олошорхогүй һэн гэжэ үгэ хэлэгшэд тэмдэглээ.

Районой партийна организациин тоосоото элидхэл соо элирүүлэгдэһэн дутагдалнуудынь дэлгэрэнгыгээр тобойсо харуулагдаагүй. Илангаяа партийно-политическэ хүдэлмэри тодорхойгоор хэлэгдээгүй байха юм. Жэшээлбэл, райондо ниитэ полит-үдэрнүүдые эмхидхэжэ үнгэргэхэдэ, райкомой гэшүүд Э. Битхаева, В. Таракановский, А. Ласкин гэгшэд партийна даалгабаряа дүүргэхэһээ арсадаг байгаа. Иимэ эрхэ байдалда зоной дунда ойлгуулламжын хүдэлмэри аша үрэтэйгөөр ябуулха, партиин нэрэ хүндые бэхижүүлхэнь хүндэхэн байгаа ёһотой. Ушарынь хадаа зарим коммунистнуудай, райкомой, бюрогой гэшүүдэй партийна даалгабаридаа хайша хэрэг хандахада, «Пригородный», Оронгын, Халюутын совхозуудта, «Байгал» учхоздо, Ивалгын ОПХ-да, 38-дахи СПТУ-да хүмүүжүүлгын хүдэлмэри, ажалай журам һулараа, хулгаган ааша гаргаха, архидаха ябадал дэлгэрээ.

— Партиин нэрэ хүндые аршалан хамгаалха гээшэ коммунист бүхэнэй уялга байха ёһотой. Мүнөө үедэ коммунист гээшэ политическэ ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулдаг ёһотой гол үүргэтэй байха болоно. Коммунист бүхэн партийна журамаа алдаха ёһогүй. Мүнөө партийна гэшүүнэй түлбэри суглуулхадаа, коммунистнуудһаа элдэб олон асуудалнуудые дууланабди. Жэшээлбэл, ЦК-гай харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд коммунистнуудайнгаа хүзүүн дээрэ зөөри хогшол суглуулжа, партиингаа нэрэ хүндые бууруулна. Зуу гаран дүрбэлжэн метр талмайтай ордон гэрнүүдтэ ажаһуухa гэжэ газетэнүүдтэ уншахадаа, телевизорээр харахадаа үнэхөөрөө зэбүүрхэмээр лэ. Илангаяа юумэнэй хомор болоожо байгаа мүнөө үедэ юун гэжэ хэлэхэбши?— гэжэ һуралсалай «Байгал» ажахын парткомой секретарь В. В. Некипелов үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ.

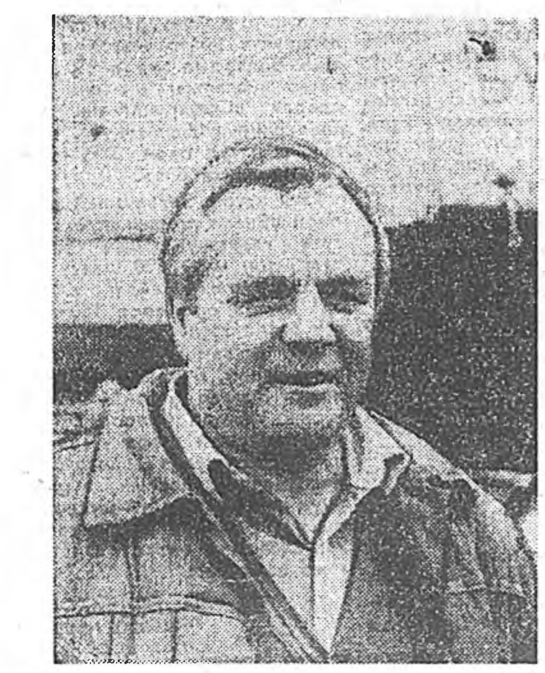
Шэнгэжэ байһан онгосоёо эгээл һүүлшын капитаниинь орхигшо гэһэн үгэ арадай дунда таранхай. Партиин райкомой нэгэдэхи секретарь А. П. Цымбалюгай урда үдэрынь үнгэргэгдэһэн арадай депутадуудай районно Соведэй сесси дээрэ Соведэй түрүүлэгшээр һунгагдаһые олон коммунистнууд дэмжэхэгүй байһанаа мэдүүлээ. Үнгэржэ ерэхэдээ энэ жэлдэ партиин райкомой бүхы гурбан секретарьнарынь тушаалаа орхижо ошоо ха юм. Эгээл һүүлдэ тушаалаа орхиһон нүхэр Цымбалюгай райсоведэй түрүүлэгшээр һунгагдаһые УОС-ой экономист, конференциин делегат В. Т. Бутковская зэбүүрхэлтэйгээр хэлээ.

— Нүхэр Цымбалюк элидхэлээ бэшэжэ бэлдэхэдээшье хангалтагүйгөөр хандаа. Эндэнь ямаршье шэнжэлэл хэгдээгүй гэнсэл өөрыгөө һайрхажа, магтажа, өөртөө һайн сэгнэлтэ үгэжэ бэшэһэн байна. Һүүлэй сесси ямар яаралтайгаар үнгэргэгдөө гээшэб. Бидэ, депутадууд зүбшэхэ асуудалаа мэдэхэгүй байгаабди. Аргагүй яаража, өөртөө «харгы» хэхын түлөө иимэ юумэ хэдэг хүн байбал. Арадай депутат болоходоошье баһал иимэ арга хэрэглээ һэн. Ивалгада ажаһуудаг аад, тэрэ Красноярово һууриндахи округоор депутадай мандат абаа. Зүб гү, үгы. Районой, республикын хэблэлнүүдтэ пенсионер Котовой шүүмжэлхы удхатай бэшэг толилогдоо һэн. Теэд энэ бэшэгнай партиин райкомой бюро дээрэ зүбшэгдөөгүй. Нүхэр Цымбалюк өөр тээшээ һаа, алим наашаа гэжэ ябадаг хүн. Иимэ хүндэ засаг үгтэхэгүй байгаа,— гэжэ В. Т. Бутковская шүүмжэлбэ.

Элидхэл тушаа үгэ хэлэһэн Ивалгын СПМК-гай партийна эхин организациһаа конференциин делегат С. Т. Четырин, Сотниковой дунда һургуулиин директор Н. М. Мемхес, ВЛКСМ-эй райкомой нэгэдэхи секретарь Б. Г. Дабаев, Ивалгын леспромхозой гагнуургшан А. А. Ткачев, партиин ветеран Н. Романов, «Заветы Ильича» совхозой луговод О. С. Данилов болон бусад үгэ хэлэхэдээ, партиин райкомой бюрогой хүдэлмэриин дутагдалнуудые заажа, шүүмжэлэлтэйгээр сэхэ заагаа. Эндэ нэн түрүүлэн партиин райкомой нэгэдэхи секретарь А. П. Цымбалюгай өөрын «гуримые» сэхэ шүүмжэлээ. Тодорхойлбол, өөрынгөө ажалда өөрөө һайн сэгнэлтэ үгэжэ, өөрыгөө «һамааруулдаг», дутагдалаа далдалха ябадалыень эндэ суглараһан делегадууд сэхэ хэлэжэ, конференциин «урасхалые» нилээд хубилгаа.

Ивалгын районой партийна XVIII конференцидэ КПСС-эй райкомой бюро шэнээр һунгагдаа. Эндэ нэгэдэхи секретаряар **В. Б. Чимитов**, секретаряар **В. И. Мантатов** һунгагдаһан байна. Тус конференциин хүдэлмэридэ партиин рескомой секретарь К. А. Албашеёв хабаадалсажа, дэлгэрэнгы үгэ хэлэһэн байгаа.

В. ЖИГЖИТОВ,
манай корр.

ҮБЭЛЖЭЛГЭДӨӨ ЭМХИТЭЙГЭЭР ОРОБО

Хүрбын совхозой бүлэг һаалишадай зуһаланһаа үбэлжөөндөө нүүхэдэнь, шэнэ хашаа ашаглалгада тушаагдаа бэлэй. Һаалишад тэрэ хашаа соо үнеэдээ уяанда байлгажа һааха аргатай болоо.

Һаалишад В. Шувалова, А. Нимаева, У. Будаева ба бусад үбэлжэлгээ һайнаар үнгэргэхэ, һү һаалияа доошолуулхагүйе оролдон, малдаа элдэб тэжээл буйлуулан бэлэдхэжэ эдюулнэ. Тус гүүртые даагшаар коммунист С. З. Закирова хүдэлдэг. Энэ хүн малай үбэлжэлгэдэ гол анхаралаа хандуулдаг заншалтай. Малшадайнгаа дунда ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулдаг, һонирхолтой дүй дүршэлтэй танилсуулдаг.

Ц-Х. ГОМБОДОРЖИЕВА.
Хорнин район.

Барилгын талмайнууд дээрэ

ОРОЛДОСОТОЙГООР, АНХАРАЛТАЙГААР...

ФОТОРЕПОРТАЖ

Хорнин районой «Георгиевский» совхозой хүтэлбэрилэгшэд бага һууринуудай тоодо ороһон Ашанга, Амгаланта тосхонуудайнгаа хүгжэн һалбарха хэрэгтэ тусгаар анхаралаа хандуулдаг болонхой.

Һүүлэй табан жэлэй хугасаа соо эндэ ямар ехэ барилга хэгдээ гээшэб? Жэшээ болгон, Амгаланта һууриниие абажа харая. Дүрбэн жэлэй саада тээ эндэ хүүгэдэй ясли-садай байшан бодхоогдожо, ашаглалгада үгтөө бэлэй. Тэдэнэй урда тээхэнэ хүдөөгэй клубтай болоо һэн. Һургуули-саадтань совхозой малшадай, механизаторнуудай, таряашадай — дүн хамтадаа 50-яад шахуу үхибүүд һурган хүмүүжүүлэгдэнэ.

Үнгэрэгшэ жэлдэ хоёр наймаалагшын нэгэ доро хүдэлхэ аргатай магазинай барилга ашаглалгада оруулагдаа, олоной хабаадалгатайгаар тушаагдаа юм.

Мүнөө хүдөөгэйнь клубтай зэргэлэн, шулуугаар үндэр томо типовой спортивна залтай байшан бодхоогдожо байна. Тэрэ барилгыень Яруунын районой «Барилгашан» кооперативай Руслан Валеевич Адамовай бригада хэжэ байнхай. Коллективэйнь бүридэлдэ 7 хүн ородог юм.

Бидэнэй ишэ хүрэжэ ерэхэдэ, барилгашад үдынгөө хоол барихаяа, забһарлалгада гаранхай байгаа һэн. Эрид хоёр саг болоожо байхада, хүдэлжэ байһан барилга дээрээ сугларба.

— Шулуушан мэргэжэлтэй Афанасий Квошко, Решид Галимзянов, мүн тиихэдэ минии һамган Светлана Лошкарева эдэ дүрбэн улаан хирпиисээр спортивна зал ба клуб хоёрой хоорондохи дулаан залгалаатай барилга хэжэ байнабди. Эндэнь хубсаһаа тайлаха, амарха, һорооной һүүлээр бэеэ дулаан уһаар угааха гэхэ мэтын заахан таһалганууд байха юм,— гэжэ бригадир Руслан Валеевич хөөрэнэ.

— Үдын урда тээ спортивна залайнгаа хушалтануудайнь зарим хубинуудые хоёр автокрануудай хүсөөр нэгэ доронь үргэжэ табяабди. Тиигээд лэ энэ зүүн талынь ханые эдэ үдэрнүүдтэ хэжэ дүүргэхэ хүсэлэнтэйбди,— гэжэ бригадирайнгаа хөөрөөе Рашид Галимзянов үргэлжэлүүлбэ.

Намарай эдэ дулаахан үдэрнүүдые барилгашад ехэл ашаг үрэтэйгээр хэрэглэхэ гэжэ оролдоно. Эртэ үглөөһөө үдэшэ орой болотор хүдэлжэ, барилга түргэнөөр хэнэ. Тииxэ зуураа хамаг хүдэлмэреэ һайн шанартайгаар бүтээхэ гэжэ эрмэлзэнэ. Барилгын материалнуудаа хэмжээтайгаар хэрэглэдэг байха юм.

Бригадын автокрануудай жолоошод Петр Пустовгар, Николай Заковенко гэгшэд мүн лэ үндэр бүтээсэтэйгээр хүдэлнэ. Сүлөө сагай гаража ерэбэл, шулуушадшье болсод ажалладаг. Эдэ хоёр нүхэднай тракторист, слесарь, гагнуургшан, шулуушан, жолоошоной мэргэжэлтэй. Тиимэһээ ямаршье хүдэлмэри адли һайнаар хэжэ шадаха юм.

— Үшөө тиихэдэ ашаанай машинатайбди. Тэрээгээрээ шулуу зөөдэгбди. Барилгын хэрэгсэлнүүдээр бидэнээ хангажа байдаг. Жолоошон Николай Каравасилий олон ондоо мэргэжэлтэй хүн. Унтаха, амарха гээшые мэдэнгүй шахуу хүдэлдэг. Хөөрүү, хүхюу зантай молдаван үгсаатан. Одессэ хотодо түрэһэн, үдэһэн,— гэжэ нүхэр Адамов бригадычгаа үшөө нэгэ хүн тухай магтан хөөрэбэ.

Барилгашан Р. В. Адамовай хүтэлбэрилжэ ябаһан коллектив манай ороной элдэб үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэдһөө бүридэнхэй. Энэ заахан коллектив дотор ород, молдаван, татаар, украин, белорус үгсаатанай хүбүүд хамта зэргэлэн, эбтэй эетэй нэгэ бүлэ болон хүдэлжэ байна.

Г. БАДМАЕВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: крановщик Н. Заковенко; жолоошон Н. Каравасилий; П. Пустовгар.
В. ГАРМАЕВАЙ фото.

ҺОНИРХОЛ ТАТАА

«Хүдөө ажахын машинанууд, түхеэрэлгэнүүд болон приборнууд» гэһэн уласхоорондын табадахи выставкэ энэ жэлдэ заншалта ёһоороо сентябриин 5-һаа 13 болотор 2300 дүрбэлжэн метр газар эзэлдэг «Красная Пресня» талмай дээрэ болоожо үнгэрөө. Тус выставкэдэ 18 гүрэнэй түрүү фирмэнүүд хабаадалсаһан байна. Польшын гадаадын худалдаа наймаанай «Агромет-Мотоимпорт» гэжэ предприяти харалгын ехэхэн программатай хүрэжэ ерээ. «Хүүргын түмэр хэрэгсэлнүүдэй», «Пезетель», «Интерэис», «Урсус», «Лебимекс», «Электрим» болон «Элдэб зүйлнүүдые хэблэн сохидог» заводуудай табиһан хүдөө ажахын техникэ энэ удаа һонирхол татаһан байха юм. Мүн лэ энэ холо, ойгуур суудa гараһан «Агромет-Рофама» гэжэ хатаалгын агрегадууд, Польшын хүдөө ажахын бусад үндэр бүтээсэ түйладаг техникэ олоор табигдаа.

«Агромет-Мотоимпорт» гэжэ выставкэ үндэр бүтээсэ түйладаг шэнэ 30 экспонадууд соохоо орооһоной шэнэ моделиин «Бизон БС-110» комбайн, сугллуулан абадаг прицепүүдые, Австриин «Стейер» фирмын лицензээр бүтээгдэһэн тэжээл бэлэдхэлгэдэ хэрэглэгдэхэ силосэй селекторнүүдые, Италиин фирмын ба Люблинэй машина бүтээгшэдэй суг бүтээн гаргаһан «Гепард» гэжэ бишыхан тракторнуудые, шухаг һонин хэрэгсэлнүүдые валютатай хүдөө ажахын үйлэдбэриин хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэд, тэрэ тоодо хүдөө ажахын кооперативуудай түлөөлэгшэд 1991 оной туршада худалдан абахаар хэлсээнүүдые батalһан байха юм.

«Агромет-Мотоимпорт» гэжэ гадаадын худалдаа наймаанай нэгэдэлэй түлөөлэгшэд.

АГА, ОНОН *нютагуудаар*

«Мир» колхозой байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойдо

ХҮГЖЭЛТЫН АЛДАРТА ЗАМААР

Агын автономито округой олохон ажахынууд мүнөө жэлдэ 60 жэлэйнгээ ойе үргэноор тэмдэглэжэ байнхай. Агын районой «Мир» колхозой байгуулагдаһаар 60 жэлэй алдарта ой ноябриин гурбанда гүйсэхэнь. Үнгэрһэн 60 жэлэй хугасаа соо манай нютагайхид нилээд олон хүшэр хүндэ дабаануудые дабажа гараһан байна гээшэ. Мүнөө Сахюуртa һууринда 1076 хүн зон ажаһуудаг юм. Энэ ажахы 5000 гектар тарялангай, бэлшээриин, сабшалангай газартай, олон толгой үхэр малтай, хонидтой, адууһа, гахайтай, элдэб түхэлэй ондоо техникээр элбэг, мүн соёл болбосоролой талаар хүгжэнги колхоз болотороо урганхай.

Һүүлэй жэлнүүдтэ нютагтамнай врачебна амбулатори нээгдэһэн байна. Эндэ шадамар бэрхэнүүд врачнууд, фельдшернүүд хүдэлдэг, элдэб янзын аргануудые хэдэг, үбшэнһөө һэргылхэ, нютагай зониие бултыень диспансерна бүридэлдэ абаха хэрэг бүтээдэг юм. Амбулаторидо физио-терапевтическэ онол аргануудые хэгдэнэ.

Хүн зоной ажаһуудал хангаха талаар комбинадай филиал хүдэлдэг байна. Эндэ манай нютагайхид элдэб хубсаһа оёулха, захиха, үһэеэ заһуулха аргатай болонхой. Эдеэ хоолой болон промышленна эд бараануудые наймаалха магазинууд бии. Соёлой байшанда библиотекэ, элдэб кружогууд хүдэлдэг юм.

Арбан жэлэй дунда һургуули, хүүгэдэй ясли-сад хүдэлдэг. Үнгэрэгшэ жэлдэ Сахюуртын дунда һургуули 50 жэлэйнгээ ойе тэмдэглээ һэн. Мүнөө энэ һургуулида 40 гаран багшанар ажаллана, 383 һурагшад һурана. Малшадай үхибүүд интернадай һайн байрада байгаад, һураха аргатай болонхой.

Колхозой правлени, партийна болон профсоюзай организацинууд ажахынгаа экономикые саашадань хүгжөөхын түлөө экономическа шэнэ онол аргануудые үйлэдбэридөө нэбтэрүүлхые оролдодог байна. Байгша онһоо наһанайнгаа амаралтада гарагшадта 100 түхэриг хүрэтэр пенситэй болгоо. Наһанайнгаа амаралтада гараһан хүнүүдтэ жэлдээ хоёр автомашина түлеэ түлөөһэгүйгөөр буулгажа үгэнэ. Хэрэгтэй һаань, гэр байрыень ээлжээгээр заһабаридаг заншалтай юм. Колхоз өөһэдынгөө хүсөөр шэнэ гэрнүүдые барина. Тиихэдэ мүнөө жэлһээ эхилээд, үмсэдөө гэр бариха дуратайшуулда колхозһоо гурба мянган түхэриг бусаалтагүйгөөр үгтэдэг болоо. Пенсидэ гараха дүтэлһэн малшадтаа түб һуурин дээрэ гэр байра хото хорһотойнь барюулжа үгэдэг байна.

Энэ ажахын түүхэ тухай хөөрэе. Анхандаа Сахюуртын сомоной дэбисхэр дээрэ үмсын байдалаар ажаһууһан хүн зон 1930 ондо хамтаржа, түрүүшын хамтын ажахы тогтооһон юм. Удаганта нютагай 7 айл нэгэдэжэ, «Хубисхалай туяа» гэжэ артель байгуулһан байна. Түрүүлэгшээрнь Гомбын Базаржаб һунгагдаба. Эгээл энэ үедэ Удагантын голой зүүн бэедэ Таһархайда «Хамтарал» гэжэ артель тогтобо. Түрүүлэгшээрнь Гонгорой Гончик һунгагдаба. Сахюуртада Сталинай нэрэмжэтэ артель эмхидхэгдэжэ, түрүүшын түрүүлэгшээр Базарон Балдан һунгагдаһан байна. Хойто-Агын, Хүһөөшын добо шадар Дунда, Заха горхонойхид, Хэрэгэй айлнууд баһал нэгэдэжэ, «Ленинэй зам» гэжэ артель байгуулба. Түрүүлэгшээр Жамсаранов Базар һунгагдаһан юм. Хамтын ажахынуудые тогтоохын тула тэрэ үедэ аргагүй ехэ ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулагдаһан байна гээшэ. Үмсэдэ байһан мал, тэргэ, шарга болон аса, тармуурһаа эхилээд ажалай зэмсэгүүд хамталагдаа.

Тэрэ үедэ комсомол-залуушуул хүн зоной дунда хамтын ажалай аша туһатайень, саашанхи хүгжэлтын хараа болоолыень хөөрэжэ үгэдэг байгаа. Хэрбээ хамтын ажахыда хэн нэгэнэй һайн дураараа ороогүй һаань, тэдэнэртэ хатуу даабари үгтэдэг, зөөриень хууляар хамталдаг, кулак (нюдарган) болгожо, нютаг урилуулан сүлэдэг байһан юм. Тиигэжэ үнэн дээрээ Ленинэй зохёоһон кооперативна түсэб ехээр хазагайруулагдажа, дунда шадалтай айлнууд харзалуулһан, хаалгаһан, сүлүүлһэн байна. Иигэжэ манай нютагай дунда шадалтай хэдэн хүнүүд хатуу даабарида ороһон, сүлэлгэдэ эльгээгдэһэн, мал болоод бэшэ бусад зөөринь хамталагдажа абтаһан байгаа.

Сахюуртa нютагай дэбисхэр дээрэ анхандаа дүрбэн аминдаа байһан хамтын ажахынууд өөһэд өөһэдынгөө зөөринүүдые хамталжа, мүнөө байһан «Мир» колхозой үндэһэ һуури табиһан түүхэтэй. Удагантын «Хубисхалай туяа» артель 1936 ондо «Хамтарал» артельтэй ниилэжэ, газараа үргэдхөө, 400 толгой эбэртэ бодо малтай, 600 хонитой, 200 ямаатай, 100 гаран адуутай, 20 тэмээтэй, морин 5 соялкэтэй, 5 анзаһатай, морин 5 косилкатай, 6 тармууртай болоо. Сталинай нэрэмжэтэ колхоз тогтоходоо, анхан 42 айл хамтаржа, 400 толгой үхэртэй, 150 хонитой, 150 адуу моритой байһан юм. Энэ артель һүүлдэнь «Ленинэй зам» колхозтой ниилэжэ, 800 толгой эбэртэ бодо малтай, 600 хонитой, 200 гаран адуутай, 4 косилкатай, 5 анзаһатай, 5 тармууртай болоод, ажалаа эрхилжэ эхилээ.

Дайнай урда жэлнүүдтэ эдэ ажахынуудай тарялангай газарынь үргэдхэгдөө. Малай тоо олошороо. Колхозуудта ашаанай автомашинанууд ерэжэ захалаа. МТС-эй трактораар, комбайнуудаар газараа хахалдаг, таряагаа таридаг, хуряадаг болоһон байна. Эдэ бүгэдын ашаар колхозуудай ашаг олзонь дээшэлжэ эхилээ. Ажалта үдэртөө орооһо таряа, тоһо, аарса гэхэ мэтэ эдеэ хоолой зүйлнүүдые хубаадаг болоо һэн. Эгээл энэ үедэ колхозой саашанхи хүгжэлтэдэ өөһэдынгөө хубитые оруулһан хүнүүдэй тоодо Жамсаранов Базар, Шагдаров Даша, Жамбалов Цырен, Намсараев Жамсаранжаб, Дашиев Дондокринчин, Жамбалов Оригодон, Цыренжапов Нуралха, Дагбаев Дамдин, Дамдинова Дыжит, Жигжитов Самбу, Сампилов Жамбал, Базаров Дондок, Цымпилов Дансаран, Дугаров Дагба, Сантаев Цырендоржо, Дамдинов Бадмажаб болон бусадые нэрлэхэ хэрэгтэй.

Колхозой хүгжэлтэ нэгэ хүндэ шүтэн һүгэдэхэ сагта тудалдаа. Тэрэ үедэ манай нютагһаа олон хүн хардуулһан, ямаршье гэмэ зэмэгүй аад, «арадай дайсан» гээд тушаалгаһан, алуулһан байна. Тэдэнэй тоодо Дамдинов Добчин, Жамсаранов Базар, Гомбоев Базаржаб, Гомбоев Бальжинима болон бусад хүнүүд оролсоно.

Эсэгэ ороноо фашис булимтарагшадһаа хамгаалхаяа манай нютагһаа 200-гаад зон ошоһон байна. Эдээнһээ 83 хүниинь дайнай газарһаа бусажа ерээгүй. Байлдаанай газарта эрэлхэг зоригтойгоор дайлалдажа, хүндөөр шархатаад, нютагаа бусаһан зон баһал олон. Дармаев Бадмажаб Дайшалхы Алдар Солын II ба III шатын орденуудтай, «Шэн зоригой түлөө» медальтай, Эсэгын дайнай ордентой юм. Хаймчиков Бальжинима, Дылыков Даша, Жалсанов Дарма, Жамсаранов Балдан, Дондоков Батамүнхэ гэгшэд дайшалхы Улаан Тугай орденоор, Дашиев Ламажаб, Номтоев Цыбен, Санданов Базаргуро Улаан Одоной орденоор шагнагдаһан байна.

Энэ хатуу дайнай үедэ хүндөөр шархатаһаншье һаа, нютагаа бусаад, колхозойнгоо ажалда улаан гараараа хам оролсожо, ажахыгаа өөдэнь таталсажа оролсоһон зон олон. Энэ ехэ дайнай үе соо бүхы колхозой ажал нютагтаа үлэһэн үбгэд, хүгшэдэй, эхэнэрнүүдэй, наһаа хүсөөгүй хүүгэдэй ээм дээрэ үлөө. Эхэнэрнүүд, 14—17 наһатай үхибүүд тракторто ба комбайнуудта һуугаа. Дайн соошье, илангаяа дайнай һүүлээрхи жэлнүүдтэ манай нютагһаа Самандаева Намжилма, Номтоева Цырегма, Жалсанова Долгоржаб, Батоева Жаргал, Цыденова Цыдыбыл, Дашиева Должин, Дамдинова Должит, Халзаева Цыпелма, Тумурова Цыжигма, Жамбалов Цынгэ, Болотов Боро, Жигжитов Даши, Базаров Ойдоп, Базарова Долгор, Жамбалова Цыпылма, Цырендоржиев Дугар, Дориева Цыбикмит гэгшэд комбайн, тракторнуудые жолоодоһон байна. Энэ дайн соо нютагһаа габьяата ажал хэрэгээрээ шалгараһан, Агын талада дайшалхы ёһоор ажаллажа, илалтын хэрэгтэ ехэ нэмэри оруулһан Юндунова Дулма, Дугарова Должит, Пушембуева Долгор, Дамбаева Лхама, Бадмаева Янжима, Дашиева Мыдыгма, Балдориева Цыбегмит, Юндунова Бальжима, Балданова Цыпылма, Ринчинова Долгор, Номтоева Намсалма, Чимитова Димит, Жамбалов Цынгэ «1941—45 онуудта ажалай габьяа харуулһанай түлөө» гэһэн медальнуудаар шагнагданхай юм.

1950 ондо Сталинай, Молотовой нэрэмжэтэ колхозууд ниилэжэ, «Мир» колхоз болоо. Намсараев Жамсаранжаб, һүүлээрнь Батоев Цынге гэгшэд колхозоо хүтэлөө. Тиихэдэ, табяад оной эхеэр нютагай залуу зон Бальжинима Дашижапов, Бабу Цыремпилов, Данзан Дармаев гэгшэд колхозой гол ажахые ударидажа эхилһэн байна.

Колхозой ажахы бүтээсэ һайтай болоо, таряа һайнаар ургуулдаг, һү, нооһо, мяхаар түсэбүүдээ хэдэн жэлдэ үлүүлэн дүүргэжэ, хэдэн ашаанай машинанудые абаа. Бригадир Базаргуро Сандановай ударидалга доро хэдэн жэлдэ таряа тон ехээр ургуулагдажа, ажалта үдэрнүүдтэ түлөөһэгүйгөөр ехэ таряа үгэдэг болоо һэн. Хонин ажал дээрэ олохон хонишоднай һайн дүнгүүдые харуулаа. Олохон малшад, таряашаднай гүрэнэй үндэр шагнал хайрада хүртөө. Түрүүлэгшэ Цынге Батоев Ажалай Улаан Тугай орденоор, Санданов Базаргуро Октябриин Революциин, Ажалай Улаан Тугай орденуудаар шагнагдаа. «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденоор Ринчинов Чимитдоржи, Базаров Дондок, Пурбуев Цыден, Батоев Жаргал, Балдоржиев Лхамацырен, Цыремпилова Дулма, Жамсаранов Чимит, Бадмацыренова Цыжип гэгшэд шагнагдаһан байна. Жараад онһоо хойшо аха заха болохо ажалайнгаа ветерануудые дахажа, хамтын ажахыда хүсэ шадалаа үгэһэн хүнүүд олон юм. Колхозоо саашань баяжуулхын олзо зөөриень арьбижуулхын түлөө оролдоһон зон бии ааб даа. Ажал хүдэлмэридөө ажалай шэн габьяа харуулһан, үнэн сэхээр урагшаа жүдхэн ябаһан залуу үетэн 60—80-яад онуудай үеэр гүрэнэй шагналда хүртөө. Боро Болотов Ажалай Улаан Тугай орденоор, Дондокжалсан Лайдабон «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденоор, Мыдыгма Цыбикова Ажалай Алдар Солын III-II шатануудай орденуудаар, Дашинима Лхамаев Ажалай Алдар Солын III шатын орденоор, Цынгэл Бадмажапов Арадай Хани барисаанай орденоор шагнагдаһан байна. «Ажалай габьяагай» ба «Ажалдаа шалгарһанай түлөө» гэһэн медальнуудаар шагнагдаһан зон бии. Илангаяа мүнөө ажалаа шэнэ гуримаар, арендна подрядай гуримаар, бага гаргашатайгаар ехэ олзо олохо гэһэн удхатайгаар ажалаа бүтээжэ ябаһан хүнүүдые тоолобол, хонин дээрэ Дашиев Баир, Цыремпилов Мункобалдан, Добчинов Борис, Иванов Владимир, Лхамаев Баир болон бусад болоно. Үхэрэй бригада дээрэ Дашинимаева Роза, Лхамаев Дашинима гэгшэдые онсолон дурдахаар. Хэдэн жэлдэ Бадмажапов Цынгелэй бригадын оролдолго ехээр гараһанай ашаар колхоз таряа ехээр ургуулдаг, үбһэ хуряадаг болонхой. Энэ 60 жэлэй туршада манай нютагай гэгээрэл, соёл болбосорол хүгжэһэн байна. Гушаад оной үеэр үзэг бэшэг мэдэхэгүй зониие уншажа, бэшэжэ һургаха хотоной һургуулинууд хүдэлөө. 1939 ондо Удагантада ба Сахюуртада эхин һургуулинууд нээгдэһэн байха юм. 1961-62 онуудаар Сахюуртa нютаг Агын округто соносхогдоһон соёл болбосоролой хоёр жэлэй мүрысөөндэ илажа, олон айл ажалай ба коммунис байдалай илагшад гэһэн улаан тугуудаар шагнагдаһан байна. Манай нютагһаа энэ 60 жэлэй хугасаа соо 150 гаран дээдэ эрдэмтэй, дунда мэргэжэлэй эрдэмтэй табин гаран хүн урган гараа. Тэрэ тоодо эрдэмтэд, профессорнууд Найдан Болодон, Аюша Дамбаринчинэй, түүхын эрдэмэй кандидат Бато Михайлович Митупов, Геолого-минералогическа эрдэмэй кандидат Даши Жамсаранович Базаров хоёр докторско диссертацинуудые бэлдээд байһан юм. Философиин эрдэмэй кандидат Норэгма Жугдурова КПСС-эй Агын окружкомой хсёрдохи секретаряар ажаллаа, КПСС-эй обкомой соёлой таһагые тусхайта пенсидэ гаратараа хүтэлбэрилөө. Залуу багшанарые хүмүүжүүлэн бэлэдхэлдэ дүшөөд жэлдэ психологическа эрдэмэй кандидат, доцент Галсан Батоевич Батоев хүдэлжэ байна. Улаан-Үдэ хотын онкологическа диспансерэй таһагые даагшаар медицинын эрдэмэй кандидат, хирург Минжур Дугаржапов хүдэлдэг. Мүн манай нютагһаа эрдэмэй кандидадууд Чимит Митупов, Мункобалдан Митупов, Батор Жигжитов гэгшэд Улаан-Үдын дээдэ һургуулинуудта багшална.

Манай Сахюуртa нютагта тоонтотой ажалай алдар сууда гараһан Ага нютагһаа мэдээжэ зон олон. Жэшээлбэл, РСФСР-эй һургуулинуудай габьяата багшанар Дагба Жигжитович

БУРЯАД ...КТОРИИН ТҮСЭБ

...хотодо буряад хэлэн дээрэ үнгэргэгдэдэг лекто... ...жэлһээ үлүүхэн болобо. Тус лектори «Бу... ...газетын редакциин болон «Знание» бүлгэмэй ре... ...эмхиин правлениин үүсхэлээр эмхидхэгдэһэн ... Хэшээлнүүд КПСС-эй рескомой Ниитын-поли... ...байшан соо (Ербановай үйлсэ, 14) һарадаа—нэ... ...хоёр дахин үнгэргэгдэдэг юм.

...октябрь һарануудта хоёр хэшээл боложо үнгэ... ...«Монголшуудай нюуса тобшын» 750 жэлэй бо... ...арадай гайхамшагта үльгэр домог «Джангарай» ...нүүдые һайндэрлэлгэ», «СССР-эй уласхоорондын ...асуудалнуудта зорюулагдаһан байгаа.

...болохо лекци «Улаан-Баатар хотодо болоһон ...Генеральна конференциин болон Улаан-Үдэ хо... ...һарада үнгэрһэн СССР-эй буддын шажантанай ...нүүд» гэһэн һонирхолтой асуудалда зорюулаг-...

...шагшад, саашанхи түсэбүүдээр һонирхожо, эр... ...хэмжээ ябуулгануудай болохо тухай газетэдэ ...гүйһан байгаа. Энэ гүйлтые дүүргэжэ, мүнөө ...зэраатай түсэб доро толилнобди.

ДЕКАБРЬ—1990 ОН.

...зониие хүмүүжүүлхэ үндэһэн ёһо заншалнууд. ...—Буряадай арадай уран зохёолшо, РСФСР-эй ...нуудай габьяата багша Ц. Н. Номтоев.

ЯНВАРЬ — 1991 ОН.

...—түбэд-монгол эмшэлэлгэ: теориин асуу... ...бодото онол арганууд.

...—медицинын эрдэмэй кандидат Э. Г. Базарон.

ФЕВРАЛЬ — 1991 ОН

...хэлэн: мүнөөнэй байдал ба саашанхи хүгжэлтэ. ...«...ондо» хэлэ бэшэгэй эрдэмэй докторнууд И. Д. ...Шагдаров, Ц. Ц. Цыдыпов, Э. Р. Раднаев, Ц. Б, ...бэшэгэй эрдэмэй кандидат Д-Н. Д. Доржиев

МАРТ — 1991 ОН

...жуур болон Данжуур.

...—түүхын эрдэмэй доктор Р. Е. Пубаев.

АПРЕЛЬ — 1991 ОН.

...ор.

...нүүд — хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор С. Ш. ...бэшэгэй эрдэмэй кандидат М. П. Хомонов.

МАЙ—1991 ОН.

...р болон мүнөөнэй ажабайдал.

...Буряадай АССР-эй габьяата артист Ч. Г. Гуруев. ...һэн буряад-монголнуудай соёл болбосоролой, ...нуудай ба ёһололнуудай асуудалнуудаар лек... ...гэдэжэ болохо.

...тухай урда тээнь газетэдэ соносхол толилог... ...болон телевиденеэр дуулгагдаха.

...шагшад! Эдэ лекцинүүдтэ ерэхыетнэй та бүгэдэ... ...бди.

«Буряад үнэн» газетын редакци, «Знание» бүлгэмэй правлени.

Байгша оной ноябрийн 2-то Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын театрта шэнэ, 59-дэхи сезонийнь нээгдэхэнь. Энэ үдэшэ «Дамдин лама» гэжэ зүжэг табигдаха юм. Театрай хүдэлмэриеэ эхилхынь урдахана манай корреспондент театрай литературна талые даагша, драматург Б. Ш. Эрдынеевтэй уулзаһан байна. Тэдэнэй хоорондо болоһон хөөрэлдөөн уншагшадай анхаралда дурадхагдана.

Театрай шэнэ сезоной урда

БЭЛИГТЭЙ НҮХЭДНАЙ БАЯСУУЛХАНЬ ГҮ?

— Баир Ширапович, шэнэ сезон тушаа хөөрэлдэхынгөө урда үнгэрэгшэ сезонойнгоо дүнгүүдые дурдахатнай бэшэ гү.

— Тиигэһүү. Нёдондонойманай эгээл ехэ амжалта гэбэл, «Сансарын хүрдэ» гэжэ триптих бэлдэжэ табиһан ушар болоно. Триптих бээ дааһан гурбан зүжэгһөө бүридэдэг гэжэ мэдэхэ аабзат. Нэрлэхэдэшье болохо — «Үнгэтэ юртэмсэ», «Далай лама», «Шамбалын орон, хаанабши?» гэһэнүүд юм. Эдэ зүжэгүүдые табиһан ушар хадаа социальна, политическэ, юрэдөөл, алишье талаһаа айхабтар удха шанартай бшуу. Үнгэрэгшэ сезондо табигдаһан үшөө нэгэ зүжэг—«Тохёолгон» гэзшые абаад үзэе. Бээ дааһан байдалтай, «нюдарган» зон тухай үнэн зүбөөр хэлэгдэнэ ха юм. Табигдаһан зүжэгүүдэй энэ толонь илангаяа сэнтэй.

«Шамбалын орон, хаанабши?» гэжэ зүжэгтэ залуу артистнар олооро наададаг юм. Тиигээд бүхэроссин харалгада хабаадажа, энэ зүжэгөө харуулхадаа, үндэр сэгнэлтэдэ хүртөө һэн. Тиихэдэ «Далай лама» гэжэ зүжэгөө Польшодо харуулаа гүбди даа.

— Польшодо ябаһан тухайгаа тобшохоноор хөөрэжэ үгыт.

— Үнгэрэгшэ хабар Польшын Елена-Гуры хотын театрай директор, режиссер, нэгэ артист манайда ерээ һэн. Тиихэдээ зохёохы талаар харилсаа холбоо байгуулха дуратай байһанаа мэдүүлээ. Гурбан зүжэгыемнай хараад, «Дамдин лама» гэжэ зүжэг һайшаагаа. Тиигээд намар бүри үнгэргэдэг уласхоорондын фестивальдаа уряа бэлэй. Сентябриин хуушаар театраймнай бүлэг артистнар Елена-Гуры ороо һэмди. Энэ хотодо һүүлэй хорин жэлэй туршада уласхоорондын фестиваль үнгэргэгдэдэг юм байна. Европын олон театрнууд тэрээндэ хабаададаг. Энэ удаа Францинһаа, Венгриһээ, манай ороноһоо хоёр театрай коллективүүд байгаа. Коллектив бүхэн нэгэ зүжэг харуулаа юм.

Фестиваль эмхидхэгшэд айлшадаа аргагүй хүндэмүүшээр угтаа. Гүрэн түрын засагай талаһаа соёлой ажал хэрэгтэ горитой мүнгэн һомологдодог гэжэ абаһаар ойлгохоор байгаа.

Манайшье орондо соёл болбосоролой хүгжэлтэдэ иимэ мүнгэ һомолдог һаань, ямар һайн, туһатай һэм гэжэ һанагдаа һэн.

Энэ фестивальда хабаадаһанай аша үрэ ехэ байха. Элдэб ороной театрнуудай ажал хүдэлмэритэй, бэлигэй онһотой дүтөөр танилсаба гэзшэбди. Эдэ бүгэдэ хүдэлмэридэмнай ехэ туһатай байха. Мүн харилсаа холбоонуудые баталха арга байгаа. Зүгөөр горитой мүнгэн хэрэгтэй. Манай золгоһон бусад театрнууд мүнгөөр ядалдадаггүй ха. Европынгоо олон газараар саг үргэлжэ ябажа, зүжэгөө харуулдаг тухайгаа, өөһэдтөө дуратай театраа уридаг тухайгаа француз театрай менеджер хөөрөө һэн. Манай бээ дааһан республикын правительствын, Соёлой министерствын дарганар ажалаа хэхэдээ, Баруунай хүтэлбэрилэгшэдһөө жэшээ абадаг һаань, һайн һэн. Олзо оршо оруулха, боян дэлгэр ажаһуухэ талаар баруунайхид ямар бэрхэнүүд бэ даа!

Сүлөө сагтаа Польшо соогуур һаһала аяншалаабди. Ороной соёл гэгээрэлэй түб гэгдэдэг Краков хотые аргагүй гоёшоогообди. Хото соогуур ото ябагаар ябажа, түүхэтэ газарнуудта хүрөөбди, һайхан архитектуратайнь танилсаабди. Мариутска костел, Вавиль королиин хэрэм гэхэ мэтэнүүдые илангаяа һонирхожо хараабди.

Краков ошохо харгыдамнай тосхон һууринууд олоор дайралдаа һэн. Харгын хоёр тээгүүрхи газар дээрэ хүдөөгэй зон тухэ сүлөөгүйгөөр хүдэлжэ байгаа. Тиихэдэ тэдэ газараа морин анзаһаар хахалха юм. Бусад хүдэлмэри мүн хуу баран морёор хэнэ. Булта оролдосотойгоор, нэтэрүүгээр хүдэлхэ гэзшэнь. Үмсынгөө газар дээрэ хүдэлнэ гэжэ ганцата ойлгохоор һэн. Эжэлүүдгүй эндэхи колхоз, совхозуудайнгаа байдалтай сасуулха дуран хүрөө һэн. Тиихэлээрээ досоомни гансата уйдхартай болоо. Хүдөөгэй манай зон ямар һаланзар, хайша хэрэгээр хүдэлдэг бэ даа. Поляк таряашадай хажууда эшхэбтэр байгаа һэн.

Манай хүдөөгэйхид баһа газарайнгаа үнэн эзэд болохо ёһотой.

Хото, хүдөөгэйнь үйлсэ гудамжанууд гэриг сэбэр, нюдэ баясаама. Магазинуудтань эд бараан, эдеэ хоол элбэг дүүрэн. Поляк нүхэдтэй хөөрэлдэхэдэ, манай ороной хүшэр байдал тухай һаһала мэдэхэ байна. Тиигээд 1981 ондо Польшодо баһал танайда шэнги байдал тохёолдоод байгаа, удаань дэлгүүрэй экономикодо орходоо, байн бүхы юумэн һайн тээшээ хубилаа гэжэ мэдүүлбэ. Хэдэхэн жэлһээ танай экономико хүл дээрээ гараха байха гэжэ поляк нүхэдэй һанамжаяа хэлэхэдэ, тиигэхэ болтогой гэжэ сэдьхэхэ дуран хүрөө һэн.

Польшодо костелнууд (манайхяар дасан ааб даа) айхабтар олон байна. Жэшээнь, ганса Варшавада зуугаад тоологдодог. Тэдэ булта хүдэлдэг юм. Юрэдөө, полягууд ехэ һүзэгшэ зон ха гэжэ адаглааб. Краков хотын костелнуудай нэгэн соо мүргэлэй үедэ байлсаабди. Эндэ ерэжэ, сэдьхэлээ, һэшхэлээ ходо арюудхажа байдаг зон муу, хуули буса ябадал хэзээдэшье хэхэгүйл даа гэжэ гэнтэ һанагдаа һэн.

Елена-Гуры хотын театрайхид айлшадаа һайханаар үдэшөө. Харюудань бидэ тэдэниие ерэхэ жэлэй май һарада гэртээ уряабди. Юуб гэхэдэ, тэрэ сагта Улаан-Үдэдөө монгол хэлэтэ арадуудай театрнуудай фестиваль үнгэргэхэ һанаатайбди. Улаан-Баатарһаа хоёр театр, Хальмагһаа театр урихабди. Поляк нүхэдөө баһа уриба гэзшэбди.

— Һайн даа. Мүнөө шэнэ сезон тухайгаа хэдэн үгөөр хөөрэжэ үгыт.

— Энээнһээ урда табигдаһан зүжэгүүдые дурдангүй, шэнэ зүжэгүүд тушаа хэлэһүү. Дулгар Доржиевагай «Мүнгэн хутага» гэжэ зүжэг ноябриин 10-да түрүүшынхиеэ харуулагдаха. Зүжэгэй удха иимэ. Амар жаргалтай юрын гэр бүлын бүхы гэшүүд аба, эжындээ сугларна. Бултыень хүл дээрэнь бодхоожо, эрдэм номтой болгоһон эсэгээ үхибүүдынь һайн үгөөр дурсана. Зүгөөр хөөрэлдөөнэй үедэ гайхалтай юумэн элирнэ. Үхибүүдтээ жаргал олгохын тула эсэгэнь худал хуурмаг ябадал гаргадаг байһан байшана... Энэ психологическэ драмые зон һонирхожо хараха бэзэ.

Монгол ороной Жаргалсайхан гэжэ драматургын «Галаб эрьехын урда» гэжэ зүжэгые театраймнай уран һайханай совет һайшаажа, найруулан табиха болонхойбди. Зүжэг монгол угсаатанай түүхэ домогой үндэһэн дээрэ бэшэгдэнхэй.

Гадна Бато-Мүнхэ Пурбуевай «Хуби заяан захатай юм гү?» гэжэ зүжэг табигдахаар хараалагданхай юм. Энэ хадаа «Шэнэ гэр хэнэйб?» гэжэ зүжэгэй үргэлжэлэл болоно.

Дугар Дылгыровэй, Бимба Дагбаевай, Баир Будажаповай, Ринчин Бадмаевай, ехэд драматург Семён Ёрмолаевай зүжэгүүд бии. Эдээн соо һоо хоёр-гурбаниинь мүнөө сезондо табигдаха ёһотой. Минии һэнэа зобоодог юумэн гэхэдэ, комединүүд һүүлэй үедэ бэшэгдэнэгүй. Табиха гэхэдэ мүртэй зүжэг үгыл даа. Драматургнууд энээндэ анхарха байгаа. Михаил Батоин комеди бэшэнэ ха. Би өөрөө нэгэ юумэ бэшэхэ һанаатайб. Бусад зохёолшод комедидэ баһа һанаагаа табиха бэзэ.

— Шэнэ сезондо театрайтнай коллективтэ үшөө ехэ амжалта хүсэе.

— Һайн даа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Дамдин лама» гэжэ зүжэгһөө хэһэг.

«ТҮБЭЙ АЗИИН АРАДУУДАЙ ХУБСАҺАН»

Автономито республиканууддай театрнуудай түрэл арадайнгаа түүхэ, соёлдоо һүүлэй үедэ горитой анхаралаа хандуулдаг болоһон ушарые харагшад ажаглаһан байха. Жэшээ болгон, Д. Эрдынеевэй «Балжан хатан», Н. Дугаржабоной «Харалтуур хаан», «Сансарай хүрдэ» гэжэ триптих нэрлэхэдэ болоно. Оперо болон балетэй театрта «Дара-эхын дүрэ шарай», «Джангар» гэжэ зүйлнүүд табигдана. Манһаа гадна Яхадай драмын театрайхид Ч. Айтматовай, П. Ойунскиин зохёолнуудта хандадаг болонхой. Тэрэшэлэн Тувын, Хакасай, Хальмагай театрнууд энэл зэмээр дабшанхай.

Шэнэ зүжэгүүдые табихада, шухала асуудалнуудай нэгэн гэхэдэ, арадай ажаһуудалай хэрэгсэлнүүд ба хубсаһан болоно. Өөһэдынгөө хубсаһа үмдэхэеэ болиһон арадай мүнөөнэй түлөөлэгшэд олон юумэ мэдэхэгүй байдаг. Энэ хүшэр байдалые анхаралдаа абажа, Буряадай Театрай ажал ябуулагшадай холбооной театр шэмэглэхэ искусствын кабинедтэй хамта «Түбэй Азиин арадуудай хубсаһан» гэжэ семинар үнгэргэхэ гэжэ шиидэбэ. Семинар ноябриин 1-дэ эхилээд, табан үдэр соо болохо юм.

Семинарта уран зураашад, театрнуудай өөдөлшөд хабаадалсаха. Суглараагшад «Этнографи ба үльгэр домог национальна театрта», «Ойродуудай домог ба баруун-хойто монголшуудай хубсаһань», «Урда сагай монголшуудай сэрэгэй туг» болон бусад темэнүүдээр лекцинүүд үнгэргэгдэхэ байна. Театр шэнжэлэгшэ Е. Т. Розанова, СССР-эй Соёлой министерствын хүдэлмэрилэгшэ Ж. М. Буль, Россин Федерациин СТД-гэй кабинедые даагша И. А. Абрамов гэгшэд үгэ хэлэхэ юм.

А. ПОЛИТОВ,
театр шэнжэлэгшэ.

Нүхэр тухай үгэ

...УРНАЛИСТ, ...ХИДХЭЛШЭ, ...РДЭМТЭ

...ібэл гэзшэ һэн ...Монголой үнэн» га... ...иин секретариад... ...дэг Дансарунов ...Цыденович нэгэ... ...шарайтай, сог... ...хүбүүе дахуулжа ...акторта хандан: ...хамта Загастайн ...һураһан нүхэрни ...мэрилхэ хүсэлэн... ...өөрэлдөөд, шалгаад ...гэ һэн. Хэдэ да... ...ад, газетэ уншуу... ...лэн бэшүүлжэ үзэ... ...редакциин хүдэл... ...болгон абаха гэжэ ...һэн.

...Сэлэнгын Харгана ...ажшан уг гарбалтай ...Лубсанай бүлэдэ ...апрель һарада тү... ...нов Даши Даши... ...оно.

...журналист Цырен ...Очировай хүдэлмэ... ...ажахын таһагта ...хүдэлмэрилэгшөөр ...журналистын хү... ...ар дабхижа эхи... ...эдэбхитэй, зорим... ...отой, нэтэрүү, һо... ...хүн байгаа.

...хүнгэн, хялбар ...элтэй дабаануд ...шатануудай түрүү... ...гэхэн жэлэй тур... ...ийн шудалаад, хү... ...таһагые даагшын ...огдон дэбжүүлэг... ...Энин түйлалтаараа ...бүри абьяастай, эр... ...ар ажаллажа ороо

...Очировай 1940 ...жиин уялгата ал... ...агдахадань, тус та... ...ха, үшөө нэгэ ша... ...раа һэн. «Бурят... ...нэн» газетын ре... ...эй жэлнүүдэй хүдөө ...алтанууд болон ду... ...дые үргэнөөр, ша... ...харуулһанай түлөө ...бүхы номернуудай ...ак альбомые Хүдөө ...союзна выставкэдэ ...нээр харуулха эр... ...һэн. Мүн тус таһа... ...мэрилэгшэд Ц. О. ...Д. Лубсанов бо... ...журналистнууд Мо... ...выставкэ хараха, ...эрхэтэй болоһон юм.

Даши Дашипылович хүнүүдтэй хөөрэлдэхэдөө һонин, шухала темэ олоходоо, материалнуудые эмхидхэхэдээ шадамар, түргэн бэшэдэг байһан, тиимэһээ яаралтай асуудалнуудаар командировкодо үе-үе гарадаг болоо бэлэй. 1940 ондо коммунис партиин кандидадаар абтаад, жэлэй туршада шалгалта гараһанай һүүлээр гэшүүн болоо һэн.

Даши Дашипылович 1941 оной хабар городой военкомадһаа дуудалга абахадаа, дайнда мордохом гэжэ һанаһан байгаа. Харин тэрэниие МНР-тэ байһан совет сэрэгэй нэгэндэ эльгээгээ бэлэй. Энэнь ойлгосотой бэзэ. Манда дайгаар добтолон ороһон гитлеровскэ фашис Германиһаа, империалис Японһоо ороноо хамгаалхын тула зүүн зүгтөө, тэрэ тоодо МНР-тэ, горитой хүсэ барижа байха шухала болоһон юм. Тиимэһээ монгол, япон гү, али хитад хэлэ мэдэхэ хүнүүдые тиишэ зорюута эльгээдэг байба. Д. Д. Лубсановай тэндэ алба хэжэ, эрхэтэнэй нангин уялгаяа дүүргэжэ байтарнь, Буряад-Монголой дээдын зургаануудһаа зууршалга ошожо, армиһаа табигдажа ерээ һэн. Хэблэлэй эмхинүүдтэ хүдэлмэрилхэ, зоной дунда ойлгуулангжын, политическэ хүдэлмэри ябуулха мэргэжэлтэй хүнүүд ехээр дуталдадаг болоһон байгаа. Даши Дашипылович түрүүшээр партиин Буряад-Монголой обкомдо ажаллажа байтараа, «Буряад-Монголой үнэн» газетын редактораар томилогдоод, хэдэн жэлдэ хүдэлмэрилһэн байна. 1950 ондо Москвагай партийна дээдэ һургуулида партиин обкомоор эльгээгдэһэн, тэрэнээ амжалтатай дүүргэһэнэй һүүлээр ВКП(б)-гэй ЦК-гай шиидхэбэрээр Ниитын эрдэмэй академидэ орожо һураад, философиин эрдэмэй кандидат зэргэтэй боложо бусаһан байна. Эдэ жэлнүүдтэ марксизм-ленинизмын һургаалай гүн һудар нэбтэрэн шудалхатаяа хамта, тэрэниие ажал ябуулгадаа хэрэглэхэ онол шадабари олоһониинь дамжаггүй. Энэнь хараада абтажа, Даши Дашипылович Лубсанов 1960 ондо партиин Буряадай обкомой үзэл суртал бодолой асуудалаар секретариин тушаалда һунгагдаад, 1963 он хүрэтэр хүдэлөө. Эндэ хүдэлмэрилжэ байхадаа, үзэл бодолой, эрдэм ба соёлой, хэблэлэй, искусство болон литературын гол асуудалнуудта үүсхэл гаргадаг байһан юм.

1958 ондо СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин Буряадай комплексно институт эмхидхэн байгуулха талаар республикын партийна болон засагай зургаануудай даалгабаряар Д. Д. Лубсанов ехэ ябуулга хэһэн, энэ хэрэгтэ хубитаяа оруулһан байна. Хожомынь 1966 ондо Буряадай филиалай Ниитын эрдэмэй институдай директор болоод, 1980 он болотор ажаллажа байгаа.

Эндэ хүдэлмэрилхын хажуугаар докторой диссертаци бэлдэһэн байна. Тиин 1978 ондо философиин эрдэмэй түрүүшын буряад доктор болоо бэлэй. 1984 ондо союзна тусхай пенсидэ гараа. Зүүн Сибириин технологическа институдай философиин кафедрые даагшаар томилогдоод, хэдэн жэлдэ тэрэниие хүтэлбэрилһэн, багшалһан байха. Тиигэжэ профессор нэрэ зэргэтэй болоо һэн. Тэрээнһээ гадна город ба республика дотор хэгдэдэг социологическа шэнжэлгын хэрэгтэ, политическэ болон ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадана. Радио болон газетэнүүдтэ дотоодын ба гадаадын политикын асуудалаар һанамжаяа хэлэдэг байһаар. Хурса, хурдан бодолтой, эгэршэгүй шэн зоригтой, сусаршагүй оролдосотой байһанай ашаар мэдээжэ журналист, партийна, научна хүдэлмэрилэгшэ, шэнжэлхы оюун ухаанай томо эрдэмтэ, философиин эрдэмэй доктор, профессор болоһон Даши Дашипылович Лубсановай зохёохы ажалай замые түрүүшынь үдэрһөө мэдэхэ хадаа «Буряад үнэнэйнгөө» уншагшадта тобшохоноор хөөрэбэб.

Р. БИМБАЕВ,
журналист, ветеран.

Танилсагты:

ТАРЯАШАДАЙ ГАЗЕТЭ МҮНДЭЛХЭНЬ

Урдандаа «Союзпечатиин» киоскнуудта түбэй гү, али республикын тоотойхон үсөөн газетэ наймаалагшань тандa дурадхадаг байгаа. Мүнөө элдэб олон хараа зорилготой газетэнүүд, мэдээсэлэй хуудаһанууд элбэгжэжэ, шэлэжэ абаха хэблэл олон болоо. Эдэнэй дунда республикымнай агропромышленна байгууламжын холбооной үмэнэһөө долоон хоног бүридэ нэгэ удаа гараха «Аграрник Бурятии» газетэ һуурияа эзэлхэнь.

Шэнэ жэлһээ хэблэгдэхэ тус газетэ ород, буряад хэлэн дээрэ, районно газетын хэмжээгээр дүрбэн нюуртайгаар баргагдаха юм. Түрүүшынь хоёр нюур ород хэлэн дээрэ, гурбадахи нюуртань онсо һонирхолтой, уншасатай материалнууд буряад хэлэн дээрэ, харин дүрбэдэхи нюуртань түлөөһэтэй соносхолнууд тунхаглагдаха байна.

— Шэнээр мүндэлһэн энэ газетэ гол түлэб хүдөө нютагуудта ажаһуугшадта зорюулагданхай байха. Энэ хэблэлдэ эрдэм, техникын түйлалтанууд, түрүүшүүлэй дүй дүршэл, онол аргануудд үргэнөөр бэшэгдэхэ. Хэблэлэй нэгэ хуудаһанай хэмжээтэй энэ газетэ гол түлэб хүдөө ажахын мэргэжэлтэдтэ, арендаторнуудта, таряашанай ажахы, кооператив байгуулагшадта, колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ һонирхогдохо ёһотой. Газетэ 10 мүнгэнэй үнэ сэнтэй.

— Республикын бүхы газетэнүүдтэ орходоо, жэлэйнь захилай үнэ сэн тон хямда гэхэ гү, али 5 түхэриг 20 мүнгэтэ байха. Дэб дээрэ 20 мянган хэһэгээр гаргагдаха юм. Түрүүшымнай номер байгша оной ноябриин 23-да хүдөө ажахын болон болбосоруулан буйлуулха промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдэй үдэртэ зорюулагдан гарахаар хараалагдана. Абаһаар эмхидхэлэй ажал ехэ, — гэжэ дурсагдагша «Аграрник Бурятии» газетын редактор В. П. Ерохин хэлэнэ.

Вл. ДОРЖИЕВ.

ТАСС • АПН
ХИЛЫН СААНАҺАА

Хэблэлэй «Монголпресс» агентствын гаргадаг мэдээсэлэй-публицистическэ «Цагүе» бюллетениин ээлжээтэ номер захил хэгшэд абаа һэн. Уняагайрһан экономическа хүшэр хүндэ байдалһаа Монгол ороние гаргаха арга замууд тухай экономическа эрдэмэй кандидат М. Энхсайхан һанамжануудаа тэндэ бэшэнэ.

Дэлгүүртэ шэлжэн орохо үедэ хуушанай ойлгосонуудые эбдэхэ хэрэгтэй, тэрээнһээ уламжалан, үйлэдбэри саг зуура доройтохо байха гэжэ тэрэ онсолон заана. Энэнь гүрэнэй зоригие үмсэдэ дамжуулаха үйлэ хэрэгтэй, гадаадын оронуудай һомололгонуудые хабаадуулгатай гэхэ гү, али экономическа тон шэнэ харилсаануудта һуралгатай нэн түрүүн холбоотой юм.

АНТАНАНАРИВУ. Мадагаскарай Демократическа Республикада Советскэ Союзай үдэрнүүд һая түгэсэбэ. Ороной далайн томо порт болохо Туамасинда, һүүлдэнь Антананариву хотодо тэдэ үнгэргэгдэһэн байгаа. Тэдээндэ Москвагай бүлэг артистнууд хабаадажа, Туамасинда—2, республикын ниислэлдэ—4, Туамасинһаа ниислэл хото ошохо замдаа түсэбөөр хараалагдаагүй үшөө нэгэ концерт харуулһан байгаа.

Хаа хаанагүй совет артистнуудые урин дулаанаар угтаа һэн. Малагийска артистнуудтай хамта түрүүшынхеэ концерт угаһан Туамасин хотодо тэдэнэр илангаяа ехэ амжалта туйлаа. Ород арадай дуунуудые гүйсэдхэдэг Москвагай дуушан Тамара Корчагина, оригинальна жанрай артистнууд Галина болон Владимир Рыбкинтэн, иллюзионист Николай Дмитриев, «Саратовская гармонь» ансамблиин баянистнууд Евгений Конов болон Николай Тищенко гэгшэд харагшадай нэрьемэ альга ташалгаар угтагдаһан байна.

Октябриин революциин 73 жэлэй ойтой дашарамдуулан, тус республикада үнгэргэгдэһэн СССР-эй үдэрнүүдые Малагасийско-совет хани барисаанай байшан ба хани барисаанай «Мадагаскар — СССР» бүлгэм эмхидхээ юм.

ТОКИО. Үнгэрһэн жэлдэ ороной гурбадахи хүн бүхэн нэгэшье ном уншаагүй байба. Ороной 16-һаа дээшэ наһанай 6 мянган хүнүүдэй дунда асуулта хэжэ, «Майнити» газетын редакци иимэ нээлтэ хэһэн байна. Нёдондо жэлдэ ороной нэгэ хүн дунда зэргэнь 7.4 ном уншаһан байба. Тиихэдээ асуудалнуудта харюусаһан хүнүүдэй 27 процентнь нёдондо жэлдэ 1-һээ 4 ном хүрэтэр, 13 процентнь—5-һаа 9 хүрэтэр, 25 процентнь 10 гаран ном уншаһан, тиихэдэ 31 процентнь нэгэшье ном уншаагүй байба. Япондо библиотекэнүүдэй олоншьё һаань, тэндэ үсөөн хүнүүд ябадаг байна.

Арадаймнай ёһо заншалнууд

ХОРИ БУРЯАДУУДАЙ АЖАБАЙДАЛҺАА

АДУУН

(Түрүүшын бүлэгүүд газетымнай январиин 26-най номерто гараа һэн)

Хүнэй ажабайдалай хүгжэлтэдэ эртэ урда сагһаа хойшо ехэхэн үүргэ дүүргэдэг, бэшэ малнуудһаа дээгүүр тоологдодогынь адуун байгаа. Һаадгүй бэлшээридэ бэлшэдэг, үбэлэй сагта, газарай саһаар хушаатай үедэ, урда хүлөөрөө саһа малтажа, саһан дороһоо ногоо гаргажа хооллодог байгаа. Гүүн унагаханиие түрэдэг, унаган жэлтэй болоходоо, даагаан, саашаа гунан, шүдэлэн, хизаалан, һөөлон, гүүн морин ба азарга гэһэн нэрэнүүдые абадаг. Бэшэ малда орходоо, үнгэ зүһөөрөө ехэ олон янзын байдаг — хара, боро, хүрин, зээрдэ, сабидар, буурал, сагаан, халзан, үбсүү сагаан, духа, хушуу сагаан, алаг, табгай сагаан. Ехэ мэргээлтэй, хүнэй шухала хэрэгые бүтээхэ адууниинь — морин юм. Морин эрдэни гэжэ дэмы нэрлэдэг байгаагүй юм. Моринойдүүргэхэ ажал хоёр ондоо үүргэтэй — хүндэ ашаанай ба хүнгэн ябадалай. Хурдан түргөөр холо аянда ябаашадаг гүйгөөшэ, хатарша, жороошо морид гэжэ илгардаг һэн. Мори унахадаа, хазаараар, тэргэдэ ба шаргада хүллэжэ унадаг. Мори унахын тула эгээл түрүүн моринойнгоо зэмсэгүүдые бэлдэдэг—морёо бариха һагалдаргатай ногтонуудые, түмэр аматай хазаарнуудые. Мориёо хазаарлажа унахадаа, тохоод ябаха һээьы тохом, һуугаад ябаха агтабшатай, дүрөөбшэтэй, уламтай, дээрээ зөөлэн маюузатай модон эмээл, мориёо шэргэ ба тэргэдэ оруулаад ябахадаа хэрэглэгдэхэ һээыгээр хэһэн һур шэхэтэй, һур собхоонигтой, хударгатай, модоор хэһэн хомууд, уламтай седёолхо, һур сэртэниг, һур боожо, гэр хоорондын ба холын ажалда хэрэглэгдэхэ хэһэг тэргэ, задагай шарга, саашаа холо хүнгэхэнөөр ябахадаа һуугаад гүйлгэхэ жороо тэргэ, бүтүү (хашабаа) шарга, сахаригтай дугаагуудые уран гоёор гараараа дархалжа ба өөжэ бэлдэдэг һэн. Эдэ зэмсэгүүдэй ба шаргэ, тэргын хүсөөр моридоо хүллөөд, хаанашье ошодог ба ажалайнгаа бүхы хэрэг бүтээдэг байһан байна. Моринной гоёолтын зэмсэгүүд гэжэ тусгаар байдаг, мүнгэлмэл тоборюулгатай ба сасагтай хазаар, мүнгэлмэл агтабшатай эмээл, сасаг һанжуулһан хударга ба тоборюулгатай хүмэлдэргэ гэхэ мэтые хэрэглэн, һэмбэй ба дэлһыень һамнажа гоёоһон морёороо гүйлгэлдэдэг, басаганай хадамда гарахада, сагаалганай ба бэшэшье һайндэрнүүдтэ, үбэлэй сагта гурбан мори хүллэһэн, хонхотой дугаагаа хэнхинуулан, шаргадаа һуугаад, зунай сагта жороо тэргэдээ һуужа гүйлгэлдэдэг һэн. Үбэлэй сагта гол горхоной мүльһэн харгыгаар гүйлгэлдэхэдөө, моридоо түмэршэ дарханда тахалуулаад ябадаг һэн. Эгээл түрүүн адуун соо эмниг моридые барихадаа, моринной гүйдэл соо эргэмжэ гү, һур ооһор тархидань хаяжа, бүгүүлидэжэ барьяад, ногтолжо ба хазаарлажа, хүлнүүдынь шүдэрлөөд, эмээл тохожо, уламынь шангаар татаад, амаар хазаарлажа унаад, гүйлгэжэ һургадаг, хазааргаараа татажа, гүйдэлынь номгоруулдаг, байлгажа һургадаг, хотирон ябаха шадабаритай болгодог.

Гүйгөөшэ, хатарша, жороошо моридые заһан бэлдэхэ шадабари ехэтэй тусгаар мэргэжэлтэй хүнүүд байдаг байгаа. Эмниг моринной адуун соо ябахадань хараад, гүйгөөшэ, хатарша, жороошо болохо моридые тухайлан мэдэдэг һэн. Тухайлһан моридоо заһан һургажа, түрүүн хоорондын һорёонуудые үнгэргэдэг, һорёондо түрүүлэн ерэһэн мориёо бүри оролдосотойгоор һургажа, найр нааданай урилдаанда, хатаралгын ба жороолгын мүрысөөнүүдтэ бэлдэдэг, мүрысөөндэ түрүүлэн ерэһэн морие магтан соло дуудадаг шадабари ехэтэй хүнүүд байдаг бэлэй.

Н. НАНЗАТОВ,
ажалай ветеран.

Наранай элшэ хүсэн дээрэ хүдэлдэг автомобильнууд ехэ ерээдүйтэй гэжэ США-гай Энергетикын министерствын экспертнүүд болон «Дженерал моторз» гэжэ мэдээжэ автофирмын конструкторнууд тоолоно.

Вашингтон хотодо ажаһуугшад тэдэнэй хэлэһэнэй тон зүб байһаниие нюдөөрөө хаража мэдэрбэ. Ороной 20 штадһаа ниислэлдэ асарагдаһан наранай элшэ дээрэ хүдэлхэ олон янзын автомобильнууд эндэ харуулагдаа. Тэдэнэй автернууд—америкын университедүүд болон колледжнүүдэй шэнжэлэлгын хэдэн бүлэгүүд. Эндэ харуулагдаһан автомобильнуудые шэнжэлэн үзэжэ, наранай элшэ хэрэглэхэ, оршон тойрониие бузарлуулхагүй болон хурдан түргэн ябадалай талаар эгээл зохид арга янзыень шэлэхэ базова предприяти байгуулха зорилго табигдаһан байгаа.

ТАСС-ай фотохронико.

...ОНГОЛ ...РИЛГАШАД ...ЭМЭБЭ

УЛААН-БААТАР. Советскэ Союзда хүдэлдэг гадаадын оронуудай хүдэлмэрилэгшэдэй бүлэгтэ монгол барилгашад нэмэжэ оробо. Гурбан жэлэй туршада Эрхүүгэй областиин шэнэ барилганууд дээрэ ороной 60 мэргэжэлтэд хүдэлхэ юм. МНР-тэ мүнөө болотор гурбан совет барилгын трест бии.

Эдэ барилгашад булта түгэс шадабаритай, хоёр ороной хоорондо баталагдаһан хэлсээнэй ёһоор СССР ошоо юм. Советскэ Союзда хүдэлхэ барилгашадые шэлэхэ зорилгоор конкурс үнгэргэгдэһэн, һүүлдэнь ажалша коллективүүд эсэсэй шиидхэбэри гаргаһан байгаа.

Эрхүүгэй областьдо бүхыдөө 150 монгол барилгашад хүдэлхэ юм, — гэжэ МОНЦАМЭ мэдээсэнэ. Агентствын гэршэлһэнэй ёһоор, ерэхэ жэлдэ Зүүн Сибириин 7 хото-городуудта МНР-эй 500 гаран барилгашад хүдэлхэеэ ошохо ёһотой.

Буряад ороной суута хүнүүд

ЭЛҮҮРЫЕ ХАМГААЛГЫН ТҮРҮҮШЫН НАРКОМ

Дурсалга

Алайрай аймагай Ныгдэ нютагай буряад таряашанай бүлэдэ 1888 оной декабрь һарада А. О. Назаров түрэһэн юм. 1920 онһоо партиин гэшүүн Антон Осиповичые һайн мэдэхэ байһан хүм. Тиимэһээ тэрэнэй ажабайдал тухай мэдэхэеэ хөөрэхэ гэжэ туршахам

Ныгдэ һуурин уданай хэмжээгээр яһала томо нютаг байһан юм. Ганса Ныгдэдэ бэшэ, мүн Алайрай хушуунай эгээл дээдэ гарай нюдарган баяшуулай нэгэн болохо Салтыковтонтой хүршэлэн Назаровтанай бууса оошодог һэн. Салтыков ороһо ургуулха хэдэн десятина таряалангай, эбэртэ бодо мал үсхэдэг томо фермэтэй бэлэй. Тиимэһээ олон барлагуудтай байһаниинь ойлгосотой aaб даа. Тэрэ хоёр хүбүүтэй, нэгэ басагатай һэн ха. Иннокентий хүбүүниинь дээдэ эрдэмтэй боложо, хожомоо националистнуудай зэргэдэ ороһон байна. Зүүн Сибирьтэ Совет засагай тогтоходо, Монгол орон руу тэрьедэһэн һурагтай. Юрэдөө, Салтыков мэтын нюдарган хэдэн баяшуулда Ныгдын буряад баород таряашад боолагууд болож, бүхы хара ажалыень хэжэл гаралаг һааб даа.

Антон бага балшар наһандаа һүбэлгэн ухаатай, ажалша бэрхэ хүбүүн һэн. Үгытэй ядуу зоной байдал тэрэ һайн мэдэхэ, хараһан тула гэдэниие зүрхэндөө дүтэ абадаг бэлэй. Тииһан. Үргэн дэлгэр сэдьхэлтэй хүнүүд байжа, буряад үхибүүдые үзэгтэ һургахые үнэн зүрхэнһөө оролдодог байгаа.

Антон Назаров бүри ехэ болоһон хойноо сэрэгэй-фельдшерскэ һургуулида орожо, тэрэнээ амжалтатайгаар дүүргэһэн байна. Эндэ һуража байхадаа, буряадай залуушуултай танилсажа, нюуса марксистска кружогуудта ябадаг болоһон байха юм. Тэдэнэр политическэ литература ехэл һонирхолтойгоор уншадаг байгаа. Энэ хадаа тэрэнэй ухаан бодол болбосоруулһан, политическэ мэдэрэлыень дээшэлүүлһэн байна.

Энэ һуралсалаа дүүргээд, түрэл нютагаа бусажа, фельдшерскэ пунктые даагшаар хүдэлбэ. Эндэл хүдэлжэ байхадаа, тэрэнэй ерээдүйнгөө мэргэжэл шэлэн абаһаниинь мэдээжэ. Хүн зоной элдэб үбшэндэ дайрагдажа, олонхиинь эдэгэдэггүй байһые хараһан тэрэ эмшэн болохо гэжэ шиидэһэн байна. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, өөрынгөө арад зондо хэрэгтэй, аша туһатай хүн болохые оролдоо ха юм.

Нэн түрүүн фельдшер болоод, урдань врач болоһон Назаров бүхы наһаараа хүн зоной элүүр энхын түлөө оролдоо юм. Тэрэ ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг, марксис үзэл бодол олоной дунда тараадаг, хүн зондо ойлгуулха хэрэгтэ бүхы һанал бодолоо хандуулдаг байгаа юм. Бүри 1916 ондо тэрэ үеын түрүү бодолтой залуушуул С. Николаев, М. Сагадарова, Е. Манзанов болон бусадтай хамта залуушуулай соёл гэгээрэлэй кружок байгуулһан юм. Эндэ ябуулдаг хэмжээ ябуулгануудаа политическэ удха шанартай болгожо, залуушуулай бодолдо шэнэ мэдэрэл оруулһан, олонхинойнь дура татаһан байгаа ха. Тэрэ үедэ залуушуул шэнэ юумэ түргэн хадуужа абадаг, һонирходог, шэнэ байдал тээшэ тэгүүлдэг, эрмэлзэдэг байһан гээшэ.

Эмшэн хадаа нүхэр Назаров һуурин тосхонуудаар ябажа, Совет засагай түлөө ойлгуулламжын ехэ хүдэлмэри ябуулдаг байһан. Уданшьегүй Агуу ехэ Октябриин социалис революци илажа, Сибирь хүрэжэ ерээ һэн. Назаров Совет засаг тогтоогшодой зэргэдэ орожо, шэнэ ажабайдалай түлөө тэмсэжэ эхилээ. Улаан Армиин сэрэгшэдэй Колчагай армиие бута сохиходонь, Черемховой хүдэлмэришэд городоо гартаа абажа, зүүн зүг тээшэ ошоһон түмэр харгы хааһан байна. А. Назаров шахтернуудай батальоной бүридэлдэ орожо, фельдшерынь болоһон байна. Удаань түрэһэн Алайрайнгаа хошуунда ошожо, эндэ эмхидхэгдэһэн нюуса коммунис үүрэй гэшүүн болоһон. Мүн эндэ эмхидхэгдэһэн коммунис отрядта орожо, Алайрай хошуунай Ревком эмхидхэлсээ.

1920 ондо Черемхово хотодо баруун буряадуудай коммунистнуудай түрүүшын конференци үнгэргэгдөө һэн. Назаров делегадаар һунгагдаһан

гээдшье тэрэ үзэг бэшэг мэдэхэ хүбүүдтэ адли болохые оролдодог байгаа. Эдэмнай гол түлэб баяшуулай үхибүүд байһан aaб даа. Гэбэшье Антон эхин һургуулида орожо, тэрэнээ эрхим сэгнэлтэнүүдтэйгээр дүүргээ һэн. Тиихэдэ багшанар гол түлэб ородууд бай-

байжа, Алайрай хуушанай засаг гартаа абаһан тухай мэдээсэжэ, Ревкомой саашанхи зорилгонуудта тогтоһон байгаа. Иигэжэ тэрэ Хошревкомой гэшүүнээр һунгагдажа, РКП(б)-гэй Алайрай Хошбюрогой байгуулагдахада, тэрэнэй гэшүүн болоһон байха юм. Баяшуул, ноёдой буһалгаанай болоходо, тэрэниие даралгада Назаров баһал эдэбхитэйгээр хабаадажа, өөрынгөө хубита оруулһан намтартай.

Энэ үедэ үшөөл залуу ябаһан Антон Осипович үгытэй ядуу хүнүүдэй байдал, элдэб үбшэндэ нэрбэгдэжэ байдагые хаража, үнэн зүрхэнһөө хайрладаг һэн. Хүндөөр үбшэлһэн зондо туһалжа шадахагүй байһандаа голхордог бэлэй. Тиимэһээ эдэ зондо туһалхын түлөө хүсэд мэргэжэлтэй эмшэн болохо гэжэ шиидээ. 30-аад онуудай һүүлээр Эрхүүгэй медицинскэ институдта һурахыень эльгээхые гуйһан мэдүүлгэ бариһан байна. Энэ гуйлтань хангагдажа, гушаад онуудай эхеэр институдаа дүүргээ бэлэй. Тиигээд республикын түрүүшын наркомздрав болгогдоо һэн. Энэ тушаалда хүдэлжэ байхадаа тэрэнэй хэһэн, ябуулһан хүдэлмэри сэгнэшэгүй ехэ. Элүүрые хамгаалгын эхин үндэһэ табиһан хүн гэхэдэ, алдуу болохогүй.

Удаань Москва хотодо мэргэжэлээ дээшэлүүлһэнэй удаа Монгол эльгээгдэжэ, тэндэ мэргэжэл шадабарияа харуулһан, олондо мэдээжэ мэргэжэлтэн болоһон байха юм. Тэрэнэй һүүлээр Енисейскэ бассейнэй элүүрые хамгаалгын таһагай начальнигаар хүдэлөөд, наһанайнгаа амаралтада гараад, һүүлшынгээ үдэр болотор түрэл нютагтаа ажаһуугаа. Тиихэдээшье мэргэжэл ехэтэй врач нютагаархидтаа һургаал заабари үгэжэ байһан. Ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадажа, ойлгууламжын ехэ юумэ ябуулаа. Юрэдөөл, тэрэниие мэдэхэ зон ехэл хүндэлдэг, һайн һайхан үгэнүүдые хэлэдэг. Ёһотойл коммунист, үнэн сэхэ хүн ябаһан.

Н. МУНКОЕВ,
тусхайта пенсионер.

ОНСО ПРОГРАММААР

Республикымнай нииcлэл хото Улаан-Үдын «Восточный» посёлогто политехническэ 27-дохи лицей байгша оной сентябриин 1-һээ хүдэлжэ эхилээ гэжэ мэдээсэгдээ һэн. Посёлогой эдир бэлигтэн һуралсалай онсо программаар һурана. Үхибүүдэй бэлиг шадабариие саашадань хүгжөөжэ, саашадаа дээдэ гарай мэргэжэлтэдые бэлдэхэ хэрэгтэ шэнээр байгуулагдаһан лицейн багшанар онсо һаналаа табиха зорилготой юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: лицейн һурагшад хэшээлэй забһарлалгын үедэ. С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Спорт

СССР-эй КУБОГТА ХҮРТЭ...

Дүрэ буляалдалгын барилдаагаар СССР-эй Кубогта хүртэхын түлөө мүрысөөн Тбилиси хотодо болобо. Найман союзна республикын 120 гаран барилдаашад хабаадаһан байна.

Мүрысөөнэй дүнгүүдээр РСФСР-эй суглуулагдамал команда илалта туйлажа, СССР-эй Кубогта хүртэбэ. Грузиин болон Белоруссиин барилдаашад шангай һууринуудта гараа.

Манай республикын түлөөлэгшэд — сэрэгэй алба хаагша, спортын мастер Дэлгэр Базаржапов, Улаан-Үдын авиационно үйлэдбэриин нэгэдэлэй слесарь, спортын мастер Александр Бардаханов Россин Федерациин командын илалтада хубитаяа оруулжа, СССР-эй Кубогта хүртэбэ.

Хубиин тоосоогоор А. Бардаханов мүн лэ амжалта туйлаа. Тэрэ 62 килограммай ... тэ барилдахадаа, ... залгада шүүгээд, ... гэсхэлэй наадан ... лэй СССР-эй чемпи... хоорондын классай ... мастер Шамиль Мего... (Тбилиси) тулалдахад... тоотойгоор шүүгдэжэ, ... медаляар шагнагдаа. ... ондо Улаан-Үдэ хотод... гэгдэһэн СССР-эй түрү... ээлхын түлөө 46-дах... сөөндэ РСФСР-эй габь... нер В. Сыдеевэй һура... сандо Бардаханов Ша... гомедовые 6:0 то... шүүгээ һэн. Харин ... тэнсүү шанга тулалдаан... дэбэ бшуу. Тиигэшье ... тагаймнай хүбүүн спорт... шэмтэйгээр һориило... хэбэл, ехэ амжалта ту... гатай байлаһаа үн... харуулба.

БРОНЗО МЕДАЛЯ...

Боксоор. СССР-эй Кубогта хүртэхын түлөө мүрысөөн Симферополь хотын Спортын ордон соо болобо. Арба гаран союзна республикануудай 170-һаа дээшэ боксернууд энэ ехэ мүрысөөндэ хабаадаһан байгаа.

Спортын мастернууд Түмэн Шутуков, Евгений Мурзин, Бата Батуев, Александр Кривоносов дүрбэн Россин Федерациин суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, манай республикын нэрэ хүндые хамгаалба.

Тиихэдээ Зүүн Сибириин технологическа институдай студентнэр Т. Шутуков, Е. Мурзин гэгшэд түрүүшын үдэр К. Ахматов (Таджикистан) В. Степанов (Москва) хоёртой уулзажа, тэнсүү шанга тулалдаанда шүүгдэһэн байгаа. Буряадай багшанарай институдай 1-дэхи курсын студент спортын мастер Александр Кривоносов түрүүшын уулзалгада Украинын спортын мастер Владимир Лавриненкэтэй тулалдахадаа, очкогоор диилэбэ. Удаань СССР-эй хоёр дахин чемпион, уласхоорондын классай спортын мастер Ростислав Зауличнытай уулзаба. Эндэ мүн лэ ана-манэ тулалдаан бо... бэшье судьянар ... спортсмендэ илалта с... Багшанарай инсти... дент, спортын маст... Батуев залуушуулай ... СССР-эй түрүү һурр... түлөө мүрысөөндэ ... шанда хүртэһэн Арту... надзитай (Тбилиси) ... жэл залуушуулай ... СССР-эй түрүү һура... түлөө мүрысөөндэ м... даляар шагнагдаһан ... мастер В. Джапарку... захстан) тулалдахада... жэ, хахад финалда ... бэрхэ мастер В. М... гэгшэдэ очкогоор ... бронзо медаляар ша... Тэрэнэй амжалтада ... Б. Д. Доржиев, Н. Н. ... гэгшэд габьяатай юм.

СССР-эй болон ... боксернуудай нүхэд... уулзалгада, дэлхэйн ... хүртэхын түлөө мүр... Венгридэ үнгэргэгдэ... хоорондын наадандо ... зорилготойгоор ... Кривоносов СССР-эй ... лагдамал командын б... оруулагдаба.

Б-М. ЖИГЖ...

ЕНИСЕЙ ДЭЭГҮҮР ЗЭДЭЛНЭ

һаяхан Кызыл хотодо «Найырял» гэһэн нэрэтэй фольклорой һайндэр үнгэргэгдэбэ. Энэ хани барисаанай һайндэртэ Тувын АССР-тэ ажаһуудаг үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд өөһэдынгөө уран бэлигые харуулаа. Политгэгээрэлэй байшангай тайзан дээрэһээ тува, ород, татаар, хакас, алтай, монгол, буряад арадуудай дуу, хүгжэм зэдэлжэ, соггой дорюун, аажам уян хатарнууд гүйсэдхэгдэбэ. Иимэ олон ондоо үндэһэ яһатанай хабаадалгатай һайндэр анха түрүүшынхиеэ һүүлэй жэлнүүдтэ үнгэргэгдөө. Тувын АССР-һээ гадуур Красноярска хизаарай урда захын Усинска райондо ажаһуудаг уряанхай яһатан мүн тиихэдэ Тувын АССР-эй Эрзин аймагай монгол үндэһэтэд олоороо хабаадалсажа, найр наада шэмэглээ. Монголороной Баян-Үлгы аймагһаа Кызыл хотын дээдэ, дунда һургуулинуудта һурадаг монгол, тува яһанай оюутад уран бэлигээ харуулжа, харагшадые баясуулаа.

Кызыл хотодо ажаһуудаг буряадууд анха түрүүшынхиеэ бэлиг шадабарияа харуулжа, харагшадай һайшаал, магтаалда хүртэжэ, үнэтэ бэлэгээр шагнагдаба. Тэдэнэр буряад арадай ондо ондоо аймагуудай урданай болон таабари дуунуудые дуулалдажа, янза бүриин ёохор наада хатарһан юм. Мүн тэрээнһээ гадна буряад арадай аялганууд жэмбүүр, лимбэ, чанзаар гүйсэдхэгдөө. Энэ хэмжээ ябуулга эмхидхэлгэдэ Тувын АССР-эй Соёлой министерствын хүдэлмэрилэгшэ В. А. Бильтагуров, зүүн зүгэй арадуудай хүгжэмэй инструментнүүдые бүтээдэг лабораториин инструктор, композитор Б. Ч. Гомбоев, республикын профсоюзуудай соведэй Соёлой ордоной «Баяр» ансамблиин хатарай багша В. З. Жамсаранова, Туваdахи буряадуудай соёлой түбэй түрүүлэгшэ А. С. Тонтоев гэгшэд горитой ажал ябуулжа, һайн бэлэдхэлтэйгээр наадаяа харуулаа. Мүнөө үедэ буряад фольклорой бүлэгтэ Алайрһаа, Ахаһаа, Баргажанһаа, Боохонһоо, Хурамхаанһаа, Агаһаа, Яруунаһаа, Хэжэнгэһээ, Сэлэнгэһээ, Түнхэнһөө гарбалтай хүнүүд хабаадалсажа, зугаа, дуу, хүгжэм, хатарайнгаа түхэл маягые һонирхолтой болгоно. Республикын Соёлой министерство шэнэ бүлэгые али бүхы аргаар дэмжэжэ байһанаа мэдүүлээд, Тувын бэлигтэй композитор С. И. Бадараа гэгшые туһа хүргэхөөр томилоо, тиихэдэ хүгжэмтэ-драмын театр болон филармониин хубсаһа хунарай, гоёолто шэмэглэлэйшье талаар туһалхаар хараална.

В. АРАНЧИН.

Рассказ

УУЛЗАЛГА

Гунга ЧИМИТОВ

I.

ЯНЖИМА Дугаровна үбшэнтэндэ гэртэнь ерэхэдээ, үүдыень тоншохынгоо гү, али хонхыень дарахынгаа урда тээ заатагүй түлхеэд үзэдэг заншалтай юм. Юундэшьеб шэбхэдэгдэгүй үүдэтэй айлда ороходонь зохид шэнги байдаг. Мүн энэ удаашье үүдэ халта түлхеэд үзэхэдэнь, тэрэнь абяагүйхэнөөр нээгдэжэ, доктор хон-жэн байһан уйтахан коридорто орошобо. Шагнаархаба. Гэр соо амитай юумэнэй үгы шэнги абяа шэмээгүй.

— Даржаевтан эндэ байдаг гү?— гэжэ Янжима Дугаровна шангаар асууба.

— Даржаевтан бэшэ, Доржиевтан байдаг,— гэһэн яаха аргагүй танил аад, үни холын шэхэндэнь дуулдаагүй эрэ хүнэй бүдүүн хоолой дуулдаба. — Хэн бэ, доктор гү? — гэжэ тэрэ хүн дахин абяа үгэбэ.

— Тиимэ, доктор... — гээд, Янжима Дугаровна ехэ түргөөр дэгэлээ тайлажа оробо.

Таһалга сооһоо хоёрдохёо абяанай соностоходо, тэндэ хэнэй байһые хоолойгоорнь тухайлжа таниһадаа, хорёод жэлэй саада тээхидэл адли шанга шангаар зүрхэнэйнгөө сохилжо байһые анхарба.

— Наашаагты, наашаагты, би таниие хүлеэжэ хэбтэнэб, — гэжэ таһалгаһаа оглобо.

— Энэ гэһээр, би гараа угаагаад орхихом,— гэжэ сэдьхэл зүрхөө дарахын тулада халта һаатаха гэһэн аад, гэрэлэй урда үһөө заһажа байһанаа ойлгоходоо, аягүйрхэбэ.

— Зай, нүхэр Доржиев, хайшан гээбта? — гэжэ таһалгынь үүдэндэ орожо ябахадаа асууба. Энэ үедэ үбшэнтэншье докторой хэн байһые таниба хэбэртэй. Тэрэ хэбтэжэ байһанаа яһала шадалтайгаар үндыгөөд, үрөөһэн гараараа тохоноголдон хэсылдээд, урдаһаань хаража:

—Янжима, ши гүш? — гэжэ энеэбхилбэ.

— Тиимэ, тиимэ. Сайн байна, мэндээш мартажархёод байна гүб даа? — гэһээр Янжима Дугаровна түргэн хажуудань ерээд, Буладай гар бариба. — Хэбтэ, хэбтэ, халуунш ехэ юм байна, альганш ойгоргүй халуун,— гэжэ Янжима бэеэ гартаа абажа урдиһэндөө баясан, юрын үбшэнтэнтэй хөөрэлдэдэг маягаараа дуугаржа оробо.

Хорёод жэлэй саада тээ үдэр һүнигүй сэдьхэжэ ябадаг байһан аад, уулзахадаа ехээр айжа ербэдэһэндээ саашаа тэрьедэхээр бэлэн байһан хүниинь мүнөө урдань үбшэн юумэ хэбтэнэ. Шэг шарайнь балай ондоо болоогүй хэбэртэй, гансал нэгэ бага маряажаһандаа хоёр хасарынь халта палхайлданхай, үһэниинь хоёр һаншагһаа буурaлтанхай. Зүгөөр нэгэ жэгдэхэн аад, дүн сагаан шүдэнүүдынь тэрэл хорёод жэлэй саада тээхидэл адли һайханаар жэрылдэн харагдана.

— Зай, яагаабши? — гэжэ фонендоскопоо сүүмхэ сооһоо гарган байжа асууба.

— Үсэгэлдэрэй тархим үбдэжэ эхилһэн аад, энэ һүнэзрээ халууржа хонооб...

Янжима Дугаровнагай үбсүү сээжыень шагнажа үзэхэдэнь, уушханиинь сэбэр — утаар, гүнзэгыгөөр амилхадань, һалхинай үлеэжэ байһандал һүүеһэн абяан дуулдана. Харин зүрхэнэйнь сохисо хубиланги. Амынь ангайлгажа харахадань, хүүгэн хэлэнэйнь хоёр тээ балхайлдаад улайһан байба.

— Наһаараа сэрэгэй дарга ябаһан хүн аад, ангинатаха гэжэ ягаа һонин юм. — гэжэ Янжима Дугаровна шоглон хэлэбэ.

— Хари тиимэл аа гү гэжэ һанаа хүм. Хоёр-гурбан жэлэй саада тээ нэгэ ангинатаһан байгааб,— гэбэ Булад.

Янжима Дугаровнагай эм абаха саарһануудые бэшэжэ үгөөд, юумэеэ сүүмхэ руугаа суглуулан хэжэ захалхадань:

— Сүлөөтэй һаа, нэгэ бага һуугыш даа, хөөрэлдэе, —гэбэ.

— Шамда ехээр хөөрэлдэжэ болохогүй ха юм,— гэжэ харюусаба.

— Ши хөөрыш даа, би шагнаад хэбтэхэб.

— Зай, танайхин Улаан-Үдээ энэ зунай бусажа ерээ бэээт.

— Тиигээ.

— Олон жэлэй һүүлээр нютагаа бусахада ямар байнаб?

— Ехэл зохид даа.

— ГДР-тэ байгаа бэлэй гүт?

— Тиигээ. Найман жэл. һүүлээрнь Белоруссида, тэндэһээ Шэтэ ерэжэ, хоёр жэл соо байгаабди. Харин ши?...

— Институдай һүүлээр эхилһэн ажални мүнөө болотор үргэлжэлһөөр. Нүхэрни аюулда орожо мордошоо һэн...

— Дуулаа һэм — гэжэ Булад аргааханаар гүбэд гэһэнэйнгээ һүүлээр абяагүй байд гээд, — Ши яагаа харагдадаггүй байгаабши?— гэжэ асууба.

— Ши хайшан гээд хараха хүмши?

— Амаралтадаа ерэхэдээ, дайралдахагүй юм аа гү гэжэ ходо хараашалжа ябадаг һэм.

— Муугаар лэ хараашалдаг байгаа байнаш,— гэжэ энеэбхилэн хэлээд, Янжима һууриһаа бодобо.

— Ярана гүш?

— Ярана... Үшөө олон айлаар ябахаб,— гээд түхеэржэ оробо.— Зай, Булад, барag болыш даа. Би нүгөөдэр ажалайнгаа һүүлээр орожо гаруужаб, — гэжэ дуугаран, Буладай гал шэнги халуунаар сорьёжо байһан гар бараад, газаашаа гараба.

II.

...Янжима Дугаровнагай газаа гараад ябахадань, тэрэ холын залуу наһанайнь үе эээлүүдгүй һанаандань ороно. Медтехникумэй нэгэдэхи курсада һуража байхадаа, ноябриин долооной һайндэртэ нютагаа ошоходоо, үйлсэдэ ябаһан Буладые түрүүшынхиеэ хаража, тэрэнэй сэбэр гоёые гайхаһанаа, хойто үдэрынь залуушуулай наадан дээрэ тэрээнтэй уулзажа танилсаһанаа, өөрын мэдэлгүйгөөр дуран зүрхээ тэрээндэ буляалгаһанаа тон элихэнээр, хорёод жэлэй саада тээ бэшэ, харин оройдоол нэгэ-хоёр жэлэй саада тээ болоһон шэнгеэр һанаба.

Нааданай һүүлээр гэртээ ерэжэ, орондоо ороод хэбтэхэдэнь, һара наран шэнги һайханаар үзэгдэһэн Буладай шэг шарай, сэрэгэй хубсаһатай жэбжэгэр гоё бэень нюдэндэнь харагдажа, хэлэһэн үгэнүүдынь, дуу дуулаһан ирагуу бүдүүн хоолойнь шэхэндэнь дуулдажа байгаа һэн. Булад тухай һанаанда абтан, үглөөгүүр болотор унтангүй хэбтэхэдээ, наһан соогоо хүндэ инигэжэ дурлаагүйгөө дурлаһанаа зүрхэ сэдьхэлээ мэдэлдээ абаха шадалгүй болоод байһанаа ойлгожо, өөрөө өөртөө гомдон аягүйрхөө һэн. Юундэб гэхэдэ, һайн таниха мэдэхэгүй хүндэ хараһаар дурлажа яашье болохогүй, зүгөөр дурлаа һаа, тон һэбхи ябадал мүн гэжэ тоолодог байгаа.

Хоёрдохёор, нимэ өө-мөөгүй гоё хүбүүнэй ханилан нүхэсэхэ басаганиинь өөртэнь хүрэмэ сэбэр һайхан байха зэргэтэй. Харин Буладтай минии миин зэргэлээдш ябаха болоо һаа, хүн зоной гайхамаар хоёр ондоо, бэе бэедээ таарамжагүйгөөр үзэгдэхэб гэжэ Янжима басаганда һанагдаа һэн.

Буладтай бэшэ уулзахагүйн тулада үглөөгүүр бодоһоор городоо ябаха гэжэ шиидэбэ. Үдэһөө хойшо ябаха гэжэ һанажа байһан эжынь басаганайнгаа гэнтэ ярахадань, хэды муудабашье, юумыень түхеэрэлсэжэ үдэшэбэ.

Тэрэ гэһээр һара шахуу сагай үнгэрһэн хойно конверт дээрэ сэрэгэй тамгатай бэшэг Янжимада ерэбэ. Буладай гар бэшэгые урда тээнь хаража үзөөгүй байбашье, бэшэг гартаа абамсаараа, лаб Буладһаа ерээ гэжэ таажа мэдээ һэн. Сэдьхэл зүрхын бүхөөр зээлэн байһан хүнтэй наһан соогоо нэгэтэ нэгэ уулзаха гүб даа, али оройдоо уулзангүй мартажа үзөө һаа, дээрэш юм гү гэжэ һанажа ябабашье, бэшэг абахадаа, хэлэшэгүй ехээр баярлажа, хэдэн дахин бэшэгээ уншатараа, доторнь юун тухай бэшээтэй байһыень ойлгожо ядаба. Теэд басаганда бэшэгэй удхашье ехэ хэрэгтэй бэшэ, харин инаг дуратай хүнэйнь түсгаар өөртэнь зорюулан бэшэһэн бэшэг юунһээш үнэтэй байгаа.

Буладтай бэшэлсэдэг болоһонһоо хойшо басаганай ажабайдал тон ондоо, урда тээнь үзэгдөөгүй удха шанартай болоо һэн. Сэдьхэл зүрхэниинь урма зоригоор халижа, урда тээнь һуралсалдаа ядалсадаг гү, али залхуурдаг байгаа һаа, мүнөө ухаан болоолынь һонор боложо, хамаг бэень жэгүүр далиин ургашаһан юумэдэл хүнгэн солбон болошоо бэлэй. Хаанаш ябахадаа, юуш хэжэ байхадаа — номоош үзэхэдөө, хүнөөр дуугаралсажаш, унтажашье байхадаа, Булад тухай бодолдо эзэлэгдэнги ябадаг һэн. Бэшэг абажа, зол жаргалаа мэдэрхэ бүрөө хүн ябаһан нэрээ дээрэ үргэхэ, тэрэнэй тулада эрдэм мэдэсэеэ дээшэлүүлхэ, хамаг һайн һайхан шанар бэедээ шэнгээхэ гэжэ оролдодог болобо.

Бэшэг абахадаа, хэлэшэгүй ехээр баярладаг һаа, харюуень бэшэжэ һуухадаа, мүн лэ баһаа ханадаг байба. Яахадааб гэхэдэ, Буладтай нюурааргаа уулзаад байгаагаа, саарһан дээрэ бэшээшэдээл адляар, һанажа байһан юумэеэ үгэ болгон холбожо дамжуулжа шадахагүй ха юм.

Бэшэгээ һонирхолтой болгохын тулада уншаһан ном, хараһан кино, һуралсал тухайгаа дэлгэрэнгыгээр бэшэбэшье, инаг дураяа ехэ шадамараар далдалдаг һэн. Юрын хоёр нүхэдэй хоорондохо бэшэлсэдэг маяг үзүүлхые оролдон, бэшэгэйнгээ дан сэбэр гоё болошоо һаань, хайша хэрэг түхэлтэй болгодог зарим үгэнүүдыень зорюута зурадаг, нэгэ заримдаа бэхэ дуһаажархидаг байба.

Теэд бэшэг бэшэлсэжэ олдоһон энэ жаргалынйшье ута наһагүй байшаба. Нэгэтэ Янжима магазинай нээгдэхые хүлеэжэ, газаань байтараа, Буладай бэшэдэгтэл адли үзэгүүдтэй саарһанай газарта тэбхын хэбтэхые обёорбо. Тэрэ саарһа сэб шүүрэн абамсаараа, үнэхөөрөө Буладай бэшэгые танижа: «Хэдыдээ гээжэрхёо гээшэбиб?»— гэжэ бэеэ зэмэлэн байжа, саарһа тоншожо, шорой шохойһоонь һалгаба.

Дүрбэ нугалаатай саарһа дэлгээжэ эхинһээнь уншахадань: «Халуун мэндым тогтоон абыш...»— гэһэн дадал болоһон амаршалга бэшээтэй байба. «...Тогтоон абыш, Галя!»— гэжэ саашань уншамсараа, гансата муу һанаан түрэжэ, зүрхыень үбшэнтэйгөөр хаха зураа бэлэй.

Сэрэгэйхид олон бэшэг абажа байхын тулада нэгэ бэшэгэ арба дахин буулгажа бэшээд, арбан ондоо басагадта эльгээдэг юм гэжэ хани басаганайнь нэгэтэ хэлээшэ гансата һанаандань ороһон байгаа. Теэд үнэхөөрөөшье энэ газарһаа олоһон бэшэгынь өөртэнь хадагалаатай байһан Буладай олон бэшэгүүдһээ юугээрээшье илгаагүй, зэргэлүүлжэ үзэхэ болоо һаа, лаб лэ али нэгэниинь энэ бэшэгэй буулгабари байха һэн.

Буладай өөртэнь ямараар хандадаг тухай, дуратай гү, али үгы гү гэжэ Янжима нэгэтэш бодожо үзэдэггүй байгаа. Бэшэг лэ бэшэлсээд байгаа һаа, ондоо юунш хэрэггүй шэнгеэр һанагдаха. Сэдьхэлэйнгээ оёорто дүүрэжэ байһан нэгэ муу зүнгөөрөө энэ жаргалайм эсэс нэгэтэ ерэхэ. Булад түрэл нютагаа бусахадаа, өөртөө хүрэмэ гоё гоомой басага олохо гэжэ мэдэрдэг байбашье, тэрээн тухай захадань хүрэтэө бодохогүйе оролдожо ябаа.

Харин газарһаа олоһон тэрэ бэшэг хамаг байдалыень эли тодо болгожо, зол жаргалайнь хэды хэбэрэг найдабаригүй байһые гансата ойлгуулаадхиба.

Саашадаа Буладһаа бэшэг абахаяа болиходонь, ажабайдалынь хэды хүнды хооһон, уйдхартай болошохо байһые һайн ойлгобошье, ондоогоор аргагүй шэнги һанагдаба. Тиигээд лэ энэ һанаашаяа хубилгаагүй дээрээ шиидхэхы алхамаа энэ гэһээр, нэгэ зааш хойшолууланггүй хэхэ гэжэ бодобо. Тиигээд лэ дүтын почтодо орожо: «Намайгаа амаршала, хадамда гарахам» гэһэн телеграмма Буладта табиба. Теэд юундэшьеб Булад амаршалаашьегүй, тэрэ гэһээр бэшэгшье бэшээгүй һэн.

(Түгэсхэлынь хожом гараха).

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерто

Россин Компартиин ЦК-гай Политбюрогой заседани.

СССР-эй Гүрэнэй банкын мэдээсэл.

«Үглөөдэр юу эдидэг болонобибди? Бүхы юумэн өөһэдһөөмнай дулдыдаха»— овощой баазанууд дээрэһээ хэгдэһэн корреспонденци.

Партийна ажабайдал: тоосоон ба һунгалта. «Хоёр» гэһэн сэгнэлтэ үгэхэнь үшөөл эртэ»— Кабанскын районно партийна конференци дээрэһээ хэгдэһэн тэмдэглэлнүүд.

«Моридойнгоо бэлшээри дээрэ»— Н. Дегтяревой очерк.

«Бурятгражданпроект» институдай 50 жэлэй ойдо. «Ашаг олзын, бата бэхи болон гоё һайханай ёһоор»— институдай ахамад инженер В. Королевой статья.

Хальмагай «Джангар» эпосэй һайндэр. «Джангарай абяа дуулахадаа...»— Буряадай оперо болон балетэй театрай литературна талые даагша Н. Гончиковагай статья.

Буряадай Уран зохёолшодой холбоондо. «Декабристнуудай хоёрдохи орон».

Түгэд эмшэлэлгын нюусанууд ба зүбшөөлнүүд. «Элүүр энхэ ба заяг заршам».

САГАЙ УЛАРИЛ

Республика доторнай ноябриин 2-то шииг нойтон унахагүй. Ноябриин 3-да зарим нютагуудта багаханаар саһан орохо, һулаханаар бордоһолхо. Баруун-хойноһоо секундын 7—12 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. Байгал шадар һүниндөө 5—10, хойто болон баруун-урда районуудта 21—26, бусад нютагуудта 11—16, үдэртөө 2—7 градус, хойто районуудта 10—15 градус хүйтэн болохоор хүлеэгдэнэ.

Сэнхир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.30—«Овраги»—4 серитэй уран һайханай фильм. 4-дэхи сери. 10.50—Футбол. Эрхим футболист Пелегэй 50 жэлэй хүндэлэлдэ матч-бенефис. 12.30—Хүүгэдтэ дамжуулга. 13.30—Время. 14.10—Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 16.20—Хүгжэмтэ жаса. 17.20—«Хүхюун стартнууд». 18.05—Мультфильм. 18.45—«16-тай ба тэрээнһээ дээшэ наһатайшуулда». 19.30—Время. 20.00—Холын Хойто зүгэй бага арадуудай шиидхэгдээгүй асуудалнууд тухай баримтата фильм. 20.20—Футбол. «Эрхим футболист Пелегэй 50 жэлэй хүндэлэлдэ матч-бенефис. 22.00—Время. 22.30—Шатараар дэлхэйн чемпионат. 22.45—Агаарай долгиндо хүгжэм. 23.15—Ородууд Парижда. 00.15—Хүгжэмтэ дамжуулга.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.15—«Отставкода гараһан офицерэй амгалан ажабайдал». 9.35, 10.35—Байгаали шэнжэлгэ. 4-дэхи класс. 10.05, 11.05—Испан хэлэн. 11.35, 12.35—Биологи. 8-дахи класс. 12.05—Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 13.05—«Отпуск в сентябре»—уран һайханай фильм. 1-дэхи сери. 14.10—Мультфильм. 14.30—Надежда Чепрага дуулаха. 14.55—Ритмическэ гимнастика. УЛААН-ҮДЭ. 17.35—Баримтата ... 18.05—«Номой далай ... шалга». 18.35—Налог ... римаар тохолго. 19.0... 19.25 — «Бурятграждан... институдай 50 жэл... «Буряад орон». 20.55—... холнууд. МОСКВА. ... «Амгалан нойрсогты, ... шуул!» 21.15—Ритмическ... настика. 21.45—А. Бло... матовта. 22.15—П. И. Ч... ский. 22.40—СССР-эй ... но Соведэй сесси дээр... —РСФСР-эй Верховно Со... сессиин дневник. 00.10—... пуск в сентябре»—уран ... най фильм. 2-дохи сери.

Редактор
Р. Б. ГАРМАЕВ.

НАШ АДРЕС:
670000, УЛАН-УДЭ
ул. Каландаришвили, 23

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60-91, 2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21, 2-57-63; информации—2-34-05; переводов—2-54-93; писем и селькоров—2-67-81; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-90, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79, п. Агинское 3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия—2-33-77, вахта—2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. п. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана республиканской типографией Госкомиздата Бурятской ССР. Директор 2-40-45. Заказ № 251.